

BEROEPSBEELD EN LEERRESULTATEN

Opleiding Social Work

BEROEPSBEELD EN LEERRESULTATEN

Opleiding Social Work

Instituut voor Sociale Opleidingen

Voorwoord

De eerste doelstelling van de voorliggende tekst is de zodanige herijking van het beroepsbeeld en de competenties van de opleiding Social Work, beschreven in het Opleidingsprofiel (2017)¹, dat deze zich *expliciet* verhouden tot het beroepsbeeld en de kwalificaties en kennisbasis die zijn beschreven in het Landelijk Opleidingsdocument Sociaal Werk (2017). Deze doelstelling sluit aan op de aanbeveling van de interne auditoren (2020), die concludeerden dat het Beroepsbeeld en de competenties (2017) zich niet expliciet verhielden tot het Landelijk Opleidingsdocument (2017)². De interne auditoren concludeerden overigens niet dat het Beroepsbeeld en de competenties (2017) anders waren dan het Landelijk Opleidingsdocument (2017), of dat er deficiënties waren, ze concludeerden simpelweg dat ze de bewering van de opleiding dat het eigen Beroepsbeeld en de competenties (2017) zich goed verhielden tot het beroepsbeeld en de kwalificaties van het Landelijk Opleidingsdocument (2017), niet kon vaststellen omdat die verhouding niet beschreven was. De realisatie van deze doelstelling is onderdeel van het verbeterprogramma: *de opleidingsbasis in orde*.

De tweede doelstelling van deze tekst is het verkennen van ontwikkelingen sinds 2017 die van betekenis (kunnen) zijn voor beroepsbeoefening sociaal werk. De opleiding verricht een verkennende reflectie op de betekenis van de ontwikkelingen voor de beroepsopleiding waarbij ze betreft: de inbreng van de Kenniscentra Talentontwikkeling en Zorginnovatie en gesprekken met verschillende stakeholders. De opleiding ontwikkelt geen volledig nieuw beroepsbeeld omdat begin 2021 een sectorale verkenningscommissie is gestart met als taak een inventarisatie van ontwikkelingen die van betekenis zijn voor de bacheloropleiding Social Work. De hoofdvraag die aan de verkenningscommissie is gesteld, luidt: *hoe kunnen professionals in het sociale domein bijdragen aan sociale verandering, welke crossovers tussen domeinen zijn daarbij onontbeerlijk en wat betekent dit voor hoger sociale studies*³?

Het derde doel van deze tekst is om bij te dragen aan het gesprek over de beroepsvisie en de leerresultaten⁴ binnen de opleiding. De huidige beroepsvisie is in 2014-2015 met veel elan ontwikkeld en in uitvoering genomen. De NVAO-visitatiecommissie (2017) concludeerde dat deze visie leefde binnen het team dat betrokken aan de curriculumvernieuwing werkte⁵. De interne auditoren (2020) rapporteerden echter dat de opleiding nog geen duidelijke visie op sociaal werk had⁶. De opleiding slaagde er bij de interne audit niet in om haar beroepsvisie overtuigend over het voetlicht te brengen, kennelijk had de opleiding sinds 2017 de verbinding met haar eigen visie op het (nieuwe) beroep Sociaal Werk uit het oog verloren en/of heeft ze te weinig aandacht besteed aan gezamenlijk debat over en/of verdere implementatie van de beroepsvisie. Deze doelstelling maakt deel uit van het programma *de opleidingsbasis in orde*.

¹ ISO heeft het nieuwe beroepsbeeld en de competenties Sociaal Werk voor het eerst vastgelegd in het document *Competentieprofiel Social Work*, februari 2015. Dit document is doorontwikkeld naar het *Opleidingsprofiel Social Work*, d.d. 3 juli 2015. Ten behoeve van de visitatie is een verkorte en toegespitste versie van het *Opleidingsprofiel Social Work* verschenen in juli 2017. Dit *Opleidingsprofiel Social Work* (2017) vormt de grondslag voor het huidige curriculum en vormt de referentieversie voor deze herijking.

² Auditrapport Instituut voor Sociale Opleidingen (ISO), Bachelor Social Work1: Voltijd, 20 april 2020

³ <https://www.vereniginghogescholen.nl/actueel/actualiteiten/vh-stelt-verkenningscommissie-hogere-sociale-studies-in>. De hoofdvraag is uitgesplitst in vijf subvragen.

⁴ De term *leerresultaat* wordt als een containerbegrip gebruikt, zoals door NVAO in accreditatiestandaard 1: *de beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding*. Zie verder hoofdstuk 2.

⁵ Hobéon, *BEOORDELINGSRAPPORT Beperkte opleidingsbeoordeling hbo-bacheloropleiding Social Work Voltijd/deeltijd Hogeschool Rotterdam*, 1 februari 2018.

⁶ Auditrapport Instituut voor Sociale Opleidingen (ISO), Bachelor Social Work1: Voltijd, 20 april 2020.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	5
1. Het beroepsbeeld van de opleiding Social Work (2021)	7
1.1 Sociaal werk, een ander discours, 2015-2017	7
1.2 Van verzuild sociaal werk naar integraal sociaal werk	8
1.3 Een inventariserende verkenning: wat is sociaal werk?	9
1.3.1 De internationale definitie van sociaal werk	10
1.3.2 Het nieuwe integrale sociaal werk	11
1.3.3 Een combinatie van conceptuele ontwikkeling en inventariserend onderzoek	12
1.4 Sociaal werk bevordert sociaal functioneren en sociale kwaliteit	12
1.4.1 Sociaal werk bevordert sociaal functioneren	13
1.4.2 Sociaal werk bevordert sociale Kwaliteit	15
1.5 Accentuering en Rotterdamse context	16
1.5.1 Vijf kenmerken van professioneel sociaal werk	16
1.5.2 Rotterdamse thema's van sociaal werk	18
1.6 Integraal sociaal werk en drie profielen	18
1.7 Organisatorische context van sociaal werk	20
1.8 Ontwikkelingen	21
2. Leerresultaten Social Work	24
2.1 Kwalificaties	26
2.1.1 Bevorderen van sociaal functioneren van mensen en hun sociale context	26
2.1.2 Versterken van de organisatorische verbanden	28
2.1.3 Bevorderen van de eigen professionaliteit en de ontwikkeling van het beroep	29
2.2 Kennis: Landelijke Kennisbasis Social Work (2017)	29
3. Hoe verder?	32
Bijlage 1: Ontwikkelingen	35
1. Sociaalmaatschappelijke Ontwikkelingen – sociale innovatie	35
2. Ontwikkelingen rondom samenwerken in interdisciplinaire en interprofessionele context	39
3. Een actueel curriculum dat aansluit op ontwikkelingen	40
Bijlage 2: De kennis- en onderzoeksagenda	42
Bijlage 3: De profielspecifieke toevoegingen in de kennisbasis	44
Bijlage 4: De niveau-indicaties van de leerresultaten	47
Bijlage 5: Conversietabel leerresultaten	50

1. Het beroepsbeeld van de opleiding Social Work (2021)

Voor de beschrijving van het beroepsbeeld wordt, gezien de opdracht, op de eerste plaats aangesloten bij het *Landelijk opleidingsdocument sociaal werk* (2017). Verder vormt een belangrijk referentiepunt, gezien het brede landelijke draagvlak en de vele publicaties die de auteurs hebben verwerkt, de *Kennis- en Onderzoeksagenda Sociaal Werk* (2020).

1.1 Sociaal werk, een ander discours, 2015-2017

Zoveel was duidelijk eind 2014, toen ISO het nieuwe beroepsbeeld van de professional sociaal werk ontwikkelde: in het Nederlandse sociaal beleid werd een lang voorbereide paradigmawisseling van kracht met verregaande consequenties voor de beroepsbeoefening van het sociaal werk en voor de mensen die een beroep deden op het sociaal werk. ISO beschreef in 2014-2015 de paradigmawisseling, die in nieuwe wetgeving werd hardgemaakt, langs de volgende ontwikkelingen (*sociaal werk, een ander discours*)⁷:

- ▶ Van verzorgingsstaat naar zelfredzaamheid (*uitgaan van eigen kracht*). *Mensen verhouden zich niet (langer) vragend tot een gevende overheid maar organiseren de realisatie van hun doelen zelf.*
- ▶ Van nadruk op professionele hulp in instellingen naar participatiesamenleving (*meedoen*). Het uitgangspunt van het nieuwe sociale discours was dat mensen zo lang mogelijk actief (moeten) participeren in de samenleving..... In de maatschappelijke visie van de samenleving als een participatiesamenleving is voor directe sociale ondersteuning van mensen in kwetsbare posities en/of kwetsbare mensen informele zorg en ondersteuning (waaronder mantelzorg) de voornaamste aanpak. Er werd een hernieuwd beroep gedaan op solidariteit als (morele) grondslag voor de participatiesamenleving.
- ▶ Van centrale organisatie op landelijk overheidsniveau naar decentrale organisatie op gemeenteniveau. Gemeenten bepalen als inkoper, opdrachtgever, regisseur en lokale regelgeving het beleid op het terrein van zorg, welzijn en jeugd. Deze organisatorische verandering ging hand in hand met het (meer) geldend maken van de economische wetten van vraag en aanbod in de welzijns- en zorgvoorzieningen (neoliberale ethos): in welke voorzieningen kan mede via de vrije markt worden voorzien? Welke voorzieningen kunnen (meer) marktconform worden georganiseerd? Streven naar kostenefficiëntie (bezuinigingen), aandacht voor kwantitatieve, meetbare afspraken en resultaten, inzet van directe technologische oplossingen voor sociale vraagstukken.

ISO stelde in 2014-2015 dat de ethiek van de participatiesamenleving, gezien vanuit de versterking van de eigen aard van het sociale, toegevoegde waarde heeft voor de ontwikkeling van het sociaal domein. Ook de organisatiegedachte, uitgekristalliseerd naar één loket voor de afnemers van sociaal werk (centrale dossierregie, eigenaarschap) en interdisciplinair samengestelde sociale wijkteams, draagt bij aan de versterking ten opzichte van een over vele disciplines en professionals versnipperd sociaal werk.

⁷ Competentieprofiel (2015), hoofdstuk 1..

1.2 Van verzuild sociaal werk naar integraal sociaal werk

De Bacheloropleiding Social Work is een nog jonge bacheloropleiding in Nederland. Pas vanaf 2018-2019 zijn alle toenmalige opleidingen Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV), Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), verschillende Pedagogiek-opleidingen (PED) en enkele andere sociaal-agogische opleidingen geconverteerd naar één integrale opleiding Social Work.

Het sociaal werk in Nederland heeft een lange traditie en een grote staat van dienst. Sociaal Werk is een maatschappelijke voorziening die geregeld is en invulling krijgt via sociale wetgeving (met name WMO, Participatiewet en Jeugdwet), gemeentelijk sociaal beleid enzovoorts. Sociaal werk is één van de cruciale beroepen. Tot 2015 bestond het sociaal-agogisch werk uit verschillende disciplines of zuilen. Bachelors sociaal agogische opleidingen waren gediplomeerd als CMV'er, MWD'er, SPH'er of Pedagoog⁸. Deze disciplines corresponderden niet geheel met indelingen in het werkveld, maar er bestond een aanvaardbare en erkende match. Er waren specifieke instellingen en organisaties, al dan niet met ambulante en/of residentiële contexten waar CMV'ers, MWD'ers in belangrijke mate hun werk vonden. Binnen het onderwijs werkten zowel Pedagogen als Schoolmaatschappelijk werkers. In club- en buurthuizen werken CMV'ers (echter ook Opbouwwerk en MWD). Jeugdzorg kent zowel Pedagogen als SPH'ers. Binnen deze hoofdgebieden en tussen deze hoofdgebieden waren verschillende professionele specialismes en een veelheid aan beroepsnamen, zoals Jeugdzorg, Reclassering, Bedrijfsmaatschappelijk werk, Schoolmaatschappelijk werk, Ouderenwerk (maatschappelijk, sociaal cultureel), GGZ-agoog, (Speciaal) Onderwijsbegeleider enzovoorts.

De match tussen de welzijnszorginstellingen en -voorzieningen en de gebruikers van sociaal agogisch werk was soms diffuus. Hoewel incidenteel, was een terugkerend thema dat mensen met zware en/of gedifferentieerde problematiek vaak langs een reeks van specialisten en instellingen werden verwezen. Mede door die verschillende verwijzingen en betrokken specialisten en instellingen zouden de oorspronkelijke vragen, noden en gedragingen van de doelgroepen uit het oog verloren kunnen raken: een tegenspraak die soms ernstige gevolgen had voor de mensen en/of hun context. Er zou tevens focus op vroegtijdige signalering ontbreken (om bijtijds erger te voorkomen). Ook zou het beheer/eigenaarschap van het dossier ontbreken: wie verwijst wanneer door naar welke vorm van sociaal werk? Ook was niet direct klip en klaar wanneer en onder welke condities sociaal werk een gemeentelijke voorziening was (buurthuiswerk, streetcornerwork, maatschappelijk werk, sociale werkplaats), een regionale voorziening (een GGZ-instelling?), een op specialisme georganiseerde voorziening enzovoorts. Het was niet altijd meteen duidelijk of en wanneer specifieke sociaal agogische hulpverlening of dienstverlening verzekerd was. Welzijnsbeleid was al vanaf 1986 een gemeentelijke taak. Daar kwam bij dat ook de subsidiëring (later aanbesteding) een gemeentelijke aangelegenheid was en is.

De doelstellingen van de (lang voorbereide) nieuwe wetgeving sinds 2015 en het daarmee gepaard gaande transitie- en transformatieproces van het sociaal domein waren o.a.: een initiatiefrijk sociaal werk naar de mensen toe (eropaf), zichtbare aanwezigheid (nabijheid), laagdrempelige toegankelijkheid voor mensen, mensen doeltreffende ondersteuning bieden bij het vinden van hun eigen weg in de vele regels en mogelijkheden die voor hen van toepassing zijn (keukentafelgesprek, gratis voorzieningen, bekostigde kortdurende en langdurende voorzieningen), ondersteunen bij activeren van hun netwerken, coördinatie op een dossier (één loket, één regievoerend dossierhouder, niet alleen doorverwijzen naar specialisten maar ook hun inzet

⁸ Door sommige hogescholen is de opleiding Pedagogiek onder de sector Educatie gepositioneerd, door andere onder de sector Sociale Studies. De bachelordomeintitel op de diploma's was als *social work*.

coördineren en het dossier volgen), interprofessionele samenwerking tussen verwante disciplines, resultaatgerichtheid van interventies, terugdringen van residentieel sociaal werk ten gunste van ondersteunen van mensen in hun eigen leefomgeving, reduceren van kosten, tijds signaleren, voorkomen dat vraagstukken groter worden (preventie). Samenvattend: een efficiënter sociaal werk, meer gericht op preventie (mede met het oog op kostenbesparing op termijn), meer samenhang en verbinding tussen de zorg en welzijn en de ertoe behorende specialisten, één dossiereigenaar en de organisatie van zorg en welzijn dicht bij de mensen. Daarom moesten de gemeenten de opdrachtgever voor zorg en welzijn worden (en mensen werden daarmee dus vrager aan de gemeenten voor ondersteuning). De gemeenten bepalen via beleidskaders de grotere en kleinere vraag/behoefte.

De sectorraad concludeerde in 2015-2016 dat het, gezien de ontwikkelingen in welzijn en zorg en de daaraan verbonden nieuwe eisen die aan het sociaal-agogisch werk werden gesteld, noodzakelijk was om een nieuwe denkwijze te ontwikkelen over het sociale en over de taken van het nieuwe sociaal werk. Er was een Professional sociaal werk nodig die, meer dan voorheen, in staat was tot integrale benadering van sociale vraagstukken van mensen, groepen, netwerken en gemeenschappen. De sectorraad baseerde deze conclusie op het uitgebreide onderzoek van de sectorale verkenner uit die tijd⁹, die stelden dat een fundamentele heroverweging van het verzuilde sociaal agogisch werk noodzakelijk was. Om deze nieuwe Professional sociaal werk op te leiden was een nieuwe bacheloropleiding Social Work nodig.

ISO is in 2014-2015 voortvarend van start gegaan met de ontwikkeling van de nieuwe opleiding Social Work. Het instituut ontwikkelde met het oog op de maatschappelijke paradigmaverandering op het gebied van zorg en welzijn (zie 1.1) een nieuw conceptueel kader sociaal werk. ISO ging ervanuit dat alleen onderzoek naar de bestaande beroepspraktijk niet voldoende was omdat die beroepspraktijk juist op de schop ging¹⁰. Het was nodig om het nieuwe integratieve sociaal werk (meer) principieel redenerend te beschrijven want de nieuwe beroepspraktijk en beroepsidentiteit moesten nog vorm krijgen. *Principieel redeneren* betekende dat ISO een visie op de mens, een visie op de eigen aard van het sociale en een visie op het nieuwe sociaal werk ontwikkelde, gebaseerd op fundamentele posities die recht konden doen aan het nieuwe discours binnen het sociaal werk.

1.3 Een inventariserende verkenning: wat is sociaal werk?

Het nieuwe sociaal werk is anno 2021 nog volop in ontwikkeling, binnen de beroepsgroep zelf, binnen de werkgevers, de opdrachtgevers en binnen de afnemers. Kennisinstellingen, beroeps- en belangenverenigingen, overheden, opleidingen, betrokken professionals en experts hebben in de afgelopen jaren een veelheid aan documenten over sociaal werk en profielen sociaal werk gepubliceerd. Inmiddels zijn ook de eerste uitgebreide evaluerende beleidsnota's van een half decennium nieuwe praktijk verschenen. De in deze documenten ontwikkelde beelden en competentieprofielen verhouden zich nog niet altijd tot elkaar, wat de toegevoegde waarde is van het ene competentieprofiel boven het andere is niet steeds duidelijk. Deze veelheid van naast elkaar bestaande beelden heeft landelijk duidelijk gemaakt dat er behoefte is aan een gestructureerd academisch discours over sociaal werk dat bijdraagt aan vaste ankerpunten die terugkeren in reflecties. Daarin is eind

⁹ Landelijk adviesdocument Sociaal Agogisch Onderwijs *Meer van waarde* (april 2014) en Gezondheidsraad, *Sociaal Werk op een Solide basis*, september 2014.

¹⁰ De opleiding heeft in 2014 zeer uitgebreid onderzoek naar de ontwikkelingen in de beroepspraktijk verricht, resultaten zijn o.a. beschreven door Arno van den Borg (*Verslagen werkveldbezoeken*)

2020 een stap gezet met de publicatie van de *Kennis- en Onderzoeksagenda Sociaal Werk* door een stevig samenwerkingsverband van opleidingen, lectorenoverleg sociaal werk, beroepsverenigingen, brancheverenigingen e.d. die meer richting kan geven aan het wetenschappelijk en praktisch discours over Sociaal Werk¹¹.

Het beroep sociaal werk is nog volop in ontwikkeling en in debat. Het voorliggende document Beroepsbeeld en leerresultaten (2021) wil dan ook een open document zijn, dat ruimte laat aan ontwikkelingen in het beroep en aan voortschrijdend inzicht. Het betekent ook dat de vraag 'Wat is sociaal werk?' slechts verkennend wordt gethematiseerd.

1.3.1 De internationale definitie van sociaal werk

*"Sociaal werk is een praktijkgerichte professie en een academische discipline die maatschappelijke verandering, sociale cohesie en de emancipatie en zelfstandigheid van mensen bevordert. Principes van sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit staan centraal in het sociaal werk. Versterkt door theorieën van sociaal werk, sociale wetenschappen, geesteswetenschappen en relevante lokale kennis, stimuleert het sociaal werk mensen en instituties om uitdagingen in het leven aan te gaan en het welzijn van individu en samenleving te verbeteren."*¹²

"Social work is a practice-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment and liberation of people. Principles of social justice, human rights, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledges, social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing. The above definition may be amplified at national and/or regional levels."

De internationale definitie is duidelijk over de hoofdlijnen van sociaal werk. De sociale kwaliteit die centraal staat in het sociaal werk wordt fundamenteel gesteld als: sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit. De definitie zegt verder dat sociaal werk principieel is gericht op: sociale verandering, sociale ontwikkeling, sociale cohesie, empowerment en bevrijding van mensen. Ze geeft de kern van de werkwijze aan: niet overnemen maar engageren van mensen en structuren om levensuitdagingen en problemen aan te pakken en welzijn te bevorderen¹². De opleiding onderschrijft deze visie.

Het Platform Lectorenberaad Sociaal Werk geeft op basis van de internationale definitie de volgende bondige beschrijving van de missie van sociaal werk¹³:

- ▶ *Sociaal werk signaleert factoren die sociale ongelijkheid veroorzaken en/of in stand houden en werkt aan veranderingen die rechtvaardigheid, waardigheid en vrijheid bevorderen.*
- ▶ *Sociaal werk werkt eraan dat iedereen ertoe kan en mag doen, zodat mensen tot hun recht kunnen komen. In het bijzonder bevordert sociaal werk dat mensen in een kwetsbare positie of omstandigheden de mogelijkheden hebben om een leven van waarde te leven.*
- ▶ *Sociaal werk versterkt veerkracht, weerbaarheid, zelfbeschikking, sociale inclusie en sociale cohesie met als doel het welzijn van mensen te bevorderen. Dat doet sociaal werk door te werken aan factoren op het niveau van het individu, de gemeenschap en de samenleving (micro-, meso- en macroniveau). Waar nodig komt sociaal werk op voor de belangen van mensen.*

¹¹ Erna Hooghiemstra en Mariëlle van Pelt, *De Kennis- en Onderzoeksagenda Sociaal Werk*, december 2020. Verder te noemen: *Onderzoeksagenda* (2020).

¹² Vertaling van de definitie van IFSW (2014) overgenomen uit: Beroepscode voor professionals sociaal werk, uit 2021, opgesteld door BPSW, pagina 5. Oorspronkelijke tekst IFSW (2014)

¹³ Lilian Linders en Lisbeth Verharen, *Missie Sociaal Werk*, april 2018.

1.3.2 Het nieuwe integrale sociaal werk

De opstellers van de *Onderzoeksagenda* (2020) signaleren veel verschillende beelden over het beroep sociaal werk, zeer veel verschillende namen en verschillende beroepsopleidingen. Tegen het licht van de internationale definitie én gebaseerd op een veelheid aan gesprekken en een stevige hoeveelheid actuele literatuur over het nieuwe sociaal werk, komen de auteurs tot vijf (overkoepelende) kenmerken van sociaal werk¹⁴.

1. *Sociaal functioneren én sociale verandering. Sociaal werkers ondersteunen individuen, gezinnen, (kleine) groepen en gemeenschappen bij problemen op het gebied van bijvoorbeeld wonen, financiën, werk, relaties en opvoeding. Met als doel dat mensen zo goed mogelijk mee kunnen doen aan de samenleving op een manier die hen recht doet en die zij zelf waardevol vinden. Tegelijkertijd werken sociaal werkers aan sociale verandering.*
2. *Waarden. Sociaal werk is waarden-gedreven. Sociaal werkers werken op basis van morele overwegingen over kwaliteit van leven.*
3. *Integraal. Sociaal werkers kijken naar heel de mens in zijn omgeving.*
4. *Methodisch werken op micro-, meso- en macroniveau. Sociaal werkers werken methodisch. Dat wil zeggen doelgericht, systematisch en procesmatig. Sociaal werkers werken vanuit een houding van presentie: meelevend en nabij. Zij zijn kundig in sociale interacties en hanteren diverse vormen van communicatie: verbaal, non-verbaal en met inzet van creatieve middelen.*
5. *Generiek en specifiek. Sociaal werkers werken in tal van verschillende takken van sport. Dit is terug te zien in de diversiteit aan functies, werkvelden en doelgroepen waar zij mee werken. Naast generieke competenties hebben zij ook specifieke deskundigheid.*

De *Onderzoeksagenda* (2020) komt vervolgens, opnieuw inventariserend, gebaseerd op een aantal gesprekken met verschillende werkveldvertegenwoordigers tot drie meest unieke kenmerken van sociaal werk: nabijheid, verbinding en versterking¹⁵:

- ▶ *Sociaal werkers werken vanuit een nabije relatie aan veranderingen. Dat doen ze op een professionele manier. Sociaal werkers hebben behoefte aan kennis om goed nabij te kunnen werken.*
- ▶ *Sociaal werk kan een brugfunctie vervullen tussen de vele actoren die een rol spelen bij sociale vraagstukken of individuele problemen. Sociaal werkers vormen de schakel naar de doelgroepen. Er ligt een duidelijke kennisbehoefte om de verbindende rol van het sociaal werk te versterken. In de praktijkvragen die sociaal werkers noemden is de verscheidenheid in verbinden terug te zien.*
- ▶ *Sociaal werkers bouwen aan een samenleving met vangnetten waardoor mensen weer perspectief houden.ook rondom versterkend werken ligt een kennisbehoefte.*

In het genoemde missiedocument sociaal werk (2018) van het Lectorenplatform Sociaal Werk, worden de volgende kenmerken gegeven van hoe sociaal werkers te werk gaan¹⁶:

- ▶ *Sociaal werkers handelen op basis van socioprudentie: de bron van praktische professionele wijsheid die leidend is voor de (ethische) beroepshouding als sociaal professional.*
- ▶ *Sociaal werkers werken methodisch, dat wil zeggen doelgericht, systematisch en procesmatig.*
- ▶ *Sociaal werkers kijken naar heel de mens in zijn omgeving (integraal).*
- ▶ *Sociaal werkers handelen in een complexe context vanuit een sociaal-politiek bewustzijn en leveren daarmee een bijdrage aan een democratische samenleving.*

¹⁴ De onderstaande cursieve punten zijn letterlijke citaten uit: *Onderzoeksagenda* (2020), paragraaf 3.1

¹⁵ De onderstaande cursieve bullets zijn citaten uit: *Onderzoeksagenda* (2020), paragraaf 3.2.

¹⁶ De onderstaande bullets zijn citaten uit: Lillian Linders en Lisbeth Verharen, *Missie Sociaal Werk*, april 2018, pagina 1-2.

1.3.3 Een combinatie van conceptuele ontwikkeling en inventariserend onderzoek

De opleiding herkent de inventariserende conclusies van de Onderzoeksagenda (2020) over het hedendaagse sociaal werk zoals het zich heeft uitgekristalliseerd. De door de auteurs bij elkaar geplaatste vijf kenmerken stemmen grotendeels overeen met de beroepsvisie die in het Opleidingsprofiel (2017) is beschreven.

In het Landelijk Opleidingsdocument (2017) is een visie op de inhoud van de bacheloropleiding Social Work ontwikkeld die is gebaseerd op een aantal meer conceptuele overwegingen (modellen, sociaal-filosofisch). Deze visie stemt overeen met de visie van het Opleidingsprofiel (2017). De opleiding concludeert dat het document Beroepsbeeld en leerresultaten (2021) nog niet alleen kan worden gebaseerd op de eerste vijf jaar praktijkervaring met het nieuwe integraal sociaal werk omdat het beroep en de beroepsidentiteit nog niet zijn uitgekristalliseerd¹⁷; er is over het beroep en de identiteit nog intensief debat gaande. De opleiding vindt het nodig dat ze haar beroepsbeeld mede beschrijft op basis van meer conceptuele overwegingen, gericht op een beroepsvisie die deels nog gerealiseerd moet worden in de samenleving en in de beroepspraktijk. Het jonge beroep integraal sociaal werk moet zichzelf verder ontwikkelen en vormgeven (en meer eenheid brengen in het beroep). De opleiding heeft als opleider iets te melden over de missie van sociaal werk. Dat is de waardegedrevenheid van de bacheloropleidingen sociaal werk.

1.4 Sociaal werk bevordert sociaal functioneren en sociale kwaliteit

Uitgangspunt van de opleiding is dat mensen *relationeel autonome wezens* zijn¹⁸. *Vele takken, één stam* (2008) benadrukte dat mensen individueel zelfbepalende en zelfregulerende wezens zijn. De verschillende sociaal agogische disciplines dienden zich dan ook met name te richten op *herstel en bevordering van het zelfregulerend vermogen van mensen*. Deze gedachte van zelfregulatie drukte iets fundamenteels uit over de menselijke vrijheid, maar ze liet (tot op zekere hoogte) impliciet dat mensen in relatie tot anderen staan, dat mensen, op zoek naar zingeving, erkenning, waardering daarvoor afhankelijk zijn van anderen. Relaties met anderen zijn van betekenis voor mens-zijn, het is nodig dat mensen ruimte nemen en het vermogen ontwikkelen om zinvolle relaties te ontwikkelen en te behouden. Ofwel dat mensen deelnemen (deel kunnen nemen) aan het voor hen passende en mogelijke maatschappelijk leven is een fundament van het mens-zijn. Het gaat erom dat mensen in hun relationele contexten ervaren dat ze serieus genomen worden, ertoe doen en een verschil maken. De visie van de opleiding is dat autonomie van mensen zich ontwikkelt via hun relationele betrekkingen. Relationele autonomie staat centraal in het Landelijk Opleidingsdocument (2017). De Onderzoeksagenda (2020) zegt hierover dat sociaal werk ondersteuning biedt aan mensen *met als doel dat mensen zo goed mogelijk mee kunnen doen aan de samenleving op een manier die hen recht doet en die zij zelf waardevol vinden*¹⁹.

Voor de relationele verbindingen van mensen, hun deelname aan het maatschappelijk leven, gebruikte de opleiding in haar Opleidingsprofiel (2017) het begrip *netwerken*. Het begrip netwerk is geen neutrale term: netwerken die de opleiding bedoelt, dragen bij aan geluk, aan ongeluk, ze kunnen problemen van kwetsbare

¹⁷ De beroepsvereniging van Social Workers (waarin MWD'ers, CMV'ers, SPH'ers, Pedagogen en anderen) werkt in het voorjaar 2021 aan een eerste overkoepelend document *Beroepsprofiel Social Work*.

¹⁸ Dat was ook het uitgangspunt van de in het Opleidingsprofiel (2017) geformuleerde visie.

¹⁹ Onderzoeksagenda (2020), blz. 12.

mensen verhelpen en mensen in kwetsbare posities versterken. Het kan bijvoorbeeld gaan om sportverenigingen waar kinderen hun sport bedrijven en ouders als vrijwilligers betekenis geven aan hun leven. Maar netwerken kunnen ook mensen uitsluiten of zo insluiten dat ontsnappen onmogelijk is, ze kunnen ervaren worden als een gevangenis, ze kunnen stress veroorzaken en bijdragen aan burn-out, ze kunnen gevormd worden vanuit een gedwongen kader (en gevangenis zijn) en leiden tot versterking, het kan gaan om pesten, het kan gaan om geweld in wijken, om radicalisering, mishandeling binnen gezinsverband. Het begrip netwerk is ook aanwezig in het Landelijk Opleidingsdocument (2017), evenals de uitwerking dat netwerken geen neutrale entiteiten zijn, maar dynamische waardegeladen eenheden in de realiteit. Het *deelnemen aan netwerken* ligt in het verlengde van de opleidingsvisie op relationele autonomie. De opleiding schreef in het Opleidingsprofiel (2017), om dit actief-in-zijn-omgeving-staan als fundament van mens-zijn tot uitdrukking te brengen, dat *sociaal werk mensen moest leren benaderen als knooppunten in netwerken*. De opleiding stelde dat het sociaal agogisch werk te veel focus op alleen individuele verantwoordelijkheid en probleemoplossing heeft gelegd, terwijl relationele autonomie impliceert dat de *contexten van mensen mede funderend zijn voor hun welzijn*, vandaar het begrip knooppunt. Deze uitspraak heeft ook in 2021 niets aan betekenis verloren. De opleiding verlaat echter haar begrip *knooppunt in netwerken* en neemt de terminologie over van het Landelijk Opleidingsdocument (2017), waarin dezelfde intentie wordt uitgedrukt: *wisselwerking tussen mensen en hun leefomgevingen*.

1.4.1 Sociaal werk bevordert sociaal functioneren

Zowel het Landelijk Opleidingsdocument (2017) als de Onderzoeksagenda (2020) stellen, in lijn met de visie van Hans van Ewijk, als kern van het sociaal werk dat *sociaal werk sociaal functioneren bevordert*²⁰. Het Landelijk Opleidingsdocument (2017) zegt over de term *sociaal functioneren* dat het een veel gebruikt begrip is dat de kracht van onderscheiding heeft. De opleiding verstaat daaronder dat het een begrip is dat houvast biedt voor het denken over het eigene van het sociaal domein en over het eigene van sociaal werk²¹. Het begrip moet in de loop van de tijd verder betekenis krijgen.

Het Landelijk Opleidingsdocument (2017) geeft als definitie: *sociaal functioneren betreft deelnemen van mensen aan het maatschappelijk leven* en werkt vervolgens het deelnemen aan het maatschappelijk leven uit als aanknopingspunt voor de kerntaken van sociaal werk²². Het Landelijk Opleidingsdocument (2017) zegt daarmee dat sociaal functioneren niet alleen individuele vraagstukken betreft maar ook de vraagstukken rondom het maatschappelijk leven zelf. Op grond daarvan stelt het Landelijk Opleidingsdocument (2017) dat Professionals sociaal werk: *kijken naar de wisselwerking tussen mensen en hun sociale omgeving en omgekeerd naar de wisselwerking tussen de sociale omgeving en mensen*²³. Sociaal functioneren heeft dus betrekking op het deelnemen van mensen aan het maatschappelijk leven en heeft betrekking op de kracht en de openheid van het maatschappelijk leven tot het deelnemen van mensen. De opleiding onderschrijft deze benadering, die betekent dat Professionals sociaal werk de wisselwerking tussen mensen en hun omgeving en tussen de omgeving en de mensen tot uitgangspunt nemen.

In het Landelijk Opleidingsdocument (2017) wordt het begrip *maatschappelijk leven* verder uitgewerkt. De opleiding sluit aan bij de in het Landelijk Opleidingsdocument (2017) gekozen uitwerking van het begrip maatschappelijk leven in drie onderscheiden dimensies²⁴. Sociaal functioneren betreft de wisselwerking tussen:

²⁰ Hans van Ewijk, *Maatschappelijk Werk in een sociaal gevoelige tijd* (2010), inaugurele rede.

²¹ Landelijk Opleidingsdocument (2017), pagina 12.

²² Landelijk Opleidingsdocument (2017), pagina 13-15.

²³ Landelijk Opleidingsdocument (2017), pagina 13.

²⁴ Deze uitwerking is gebaseerd op de theorie van Deci & Ryan en *International Classification of Functioning, Disability and Health* Deci, E. & Ryan, R. (2006), *Self-Regulation and the Problem of Human Autonomy: Does Psychology Need Choice, Self-Determination, and Will?* ICF (2001), Nederlandse vertaling van de *International Classification of Functioning, Disability and Health, compilatie*.

► **Mensen en hun primaire leefomgeving.**

Daaronder verstaat de opleiding alleenstaanden, gezinnen en andere alledaagse samenlevingsvormen. Het centrale perspectief van deze sociale context is het individuele, persoonlijke perspectief van mensen en van hun primaire leefomgeving. Professionals sociaal werk richten zich hier primair op individueel georiënteerde sociale vraagstukken. Om te benadrukken dat het individuele perspectief tegelijk een relationeel perspectief is, gebruikt het Landelijk Opleidingsdocument (2017) hiervoor als overkoepelende term *relationele autonomie*²⁵. Voor het sociaal werk betekent deze dimensie van het maatschappelijk leven het perspectief van individueel gericht sociaal werk, echter steeds gepositioneerd in de wisselwerking individu en diens directe leefomgeving (de directe leefomgeving en het individu).

► **Mensen en hun netwerken.**

Daaronder wordt verstaan het geheel aan formele en informele netwerken van mensen: familie, vrienden, kennissen, school, werk, groepen, subculturen, verenigingen, cultuurgemeenschappen, werk. Vanuit het perspectief van de mensen gaat het om hun vermogen en mogelijkheden tot deelname aan voor hen passende en aantrekkelijke netwerken, afwijzing van niet-passende netwerken, maar ook om zich open te verhouden tot deelnemers aan andere, voor hen niet-passende, netwerken. Mensen ontleen een deel van hun identiteit aan hun deelname aan netwerken. Sociaal functioneren van mensen draagt bij aan het sociaal functioneren van netwerken. Bezien vanuit sociaal functioneren van de netwerken gaat het om de openheid en kracht zich te richten op mensen, zoals het organiseren en verbinden van meer passende mantelzorg dan alleen vanuit familie en gezin, het bieden van steun door bijvoorbeeld ervaringsdeskundigheid, het initiëren van culturele ontwikkeling. Het gaat om de openheid van netwerken en de kracht tot opnemen van mensen (inclusie, diversiteit, samenredzaamheid, diversiteit). Het gaat om het ontwikkelingsvermogen en innovatievermogen van netwerken en om de samenhang/verbindingen tussen netwerken. Het gaat om het producerend vermogen van netwerken, development. Het begrip netwerken is dus geen abstracte neutrale bepaling maar er wordt een gelaagde en normatieve fysieke en virtuele contextuele realiteit mee bedoeld. Voor het sociaal werk betekent deze dimensie van het maatschappelijk leven de gerichtheid op (groter en kleiner) communitywork, opbouwwerk, wijkgericht werk, groepsgericht werk steeds in de context van de wisselwerking tussen de kracht van de deelnemers en de kracht van het netwerk.

► **Mensen en hun (lokale) samenleving.**

Onder deze dimensie worden gevat meer gedifferentieerde, lossere, complexere en/of omvangrijkere lokale verbanden en verbindingen dan bij afzonderlijke netwerken, zoals buurten, wijken met gedifferentieerde cultuurgemeenschappen, steden met gedifferentieerde sociale vraagstukken die verder reiken dan individuele vraagstukken en losse netwerken. Bij het perspectief van de (lokale) samenleving zijn naast geografisch lokaliseerbare vraagstukken ook vraagstukken in het geding m.b.t. maatschappelijke regelgeving, verbinden van verschillende culturen, wijkvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen, werkgelegenheid, lokale economische vraagstukken, sociaal beleid op hun betekenis voor sociaal functioneren. Nog verder abstraherend gezegd: de mate van realisatie van rechtvaardigheid, rechtsgelijkheid, kansgelijkheid en veiligheid in een samenleving is van grote betekenis voor sociaal functioneren van mensen en netwerken. Ook het begrip gemeenschap en samenleving doelt, evenals het begrip netwerk, op een normatieve entiteit, een geheel aan waarden dat mensen verbindt of uitsluit. De samenleving waaraan mensen deelnemen is in de regel constituerend voor hun identiteitservaring (*mijn samenleving*). Voor het sociaal werk betekent deze dimensie dat ze zich richt op maatschappelijke aspecten en sociaal beleid zoals: (de gevolgen van) regelgeving, ontwikkeling van sociaal beleid, gevolgen van de uitvoering van beleid, politieke beleidsmatige aspecten van sociaal werk, landelijk overeenstemmende verschijnselen, sociale innovatie.

Via de bovenstaande conceptuele indeling in drie dimensies afkomstig uit het Landelijk Opleidingsdocument (2017), wordt het brede werkgebied van integraal sociaal werk getoond, dat op elk van die dimensies werkt²⁶. Het bevorderen van sociaal functioneren op elk van de dimensies vereist bij die dimensies passende professionele methoden van sociaal werk.

²⁵ Rotterdamse terminologie overgenomen in het Landelijk Opleidingsdocument (2017). Zie paragraaf 1.4.2.

²⁶ Het werkgebied van de voormalige aparte beroepen MWD, CMV, SPH en PED betrof slechts één of soms twee van deze dimensies.

In het Landelijk Opleidingsdocument (2017) wordt deze indeling, gezien haar betekenis voor het werk, dan ook gebruikt bij de indeling van de leerresultaten 2, 3 en 4. De opleiding neemt deze indeling over, maar stelt tegelijk vast dat deze drie dimensies nog een inhoudelijke verfijning behoeven om goed uit te drukken waar het eigenlijk in het werk om gaat. De verfijning kan worden aangebracht met behulp van Bronfenbrenners ecologische systeembenadering²⁷ die een hoofdindeling van de leefomgeving beschrijft in micro, meso en macro. Hij stelt de vraag naar de betekenis van de verschillende contexten voor de individuele psychologische en educatieve ontwikkeling. Hij kijkt met zijn indeling op een (iets) andere wijze naar het maatschappelijke leven dan in het Landelijk Opleidingsdocument en geeft met zijn indeling inzicht dat relaties binnen en tussen de dimensies van het maatschappelijk leven noodzakelijk zijn voor (de ontwikkeling van het) sociaal functioneren en die dus ook behoren tot het object van professionals sociaal werk:

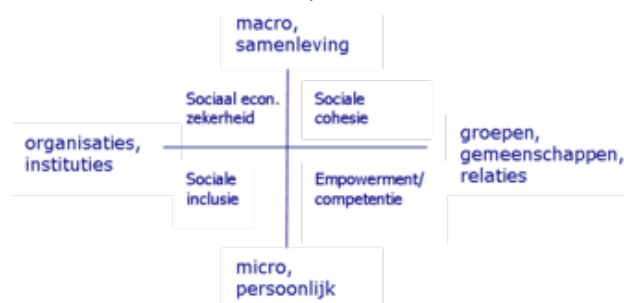
- ▶ *Het microsysteem* is de context die direct invloed heeft op de ontwikkeling (familie, school, buurt, religieuze instellingen, peers).
- ▶ *Het mesosysteem* omvat de eigen relaties tussen de verschillende contexten, zoals die tussen de school en de buurt, die indirecte betekenis hebben voor het individu.
- ▶ *Het exosysteem* ligt in het verlengde van het mesosysteem en omvat de eigen sociale relaties van de context die uiteindelijk van betekenis kunnen zijn voor het individu (werkrelaties van ouders kunnen betekenis krijgen voor het kind).
- ▶ *Het macrosysteem* omvat de culturele, maatschappelijke context.

Met name via zijn benadering van mesosysteem en exosysteem worden de eigen relationele verhoudingen benoemd binnen en tussen de verschillende dimensies die van betekenis zijn voor het maatschappelijke leven. Bronfenbrenners systeembenadering voegt dus als het ware toe aan de landelijke drie dimensies dat sociaal werkers zich ook expliciet bezig (moeten) houden met het herstel, de opbouw en de ontwikkeling van relaties tussen netwerken en aspecten van de samenleving. De opleiding geeft deze toevoeging concreet betekenis in de detailuitwerkingen van de leerresultaten.

1.4.2 Sociaal werk bevordert sociale Kwaliteit

Het begrip sociale kwaliteit is in het Landelijk Opleidingsdocument (2017) nog relatief onuitgewerkt. In de vorige paragraaf is in feite een visie op sociale kwaliteit uitgewerkt, namelijk: het vermogen van mensen en de mogelijkheden van de omgeving tot optimale deelname van mensen aan die omgeving.

De vraag is dan *wat de voorwaarden zijn voor sociale kwaliteit op het niveau van de samenleving. Sociale kwaliteit maakt dat mensen hun potentieel kunnen benutten, zichzelf kunnen realiseren en zodoende ook hun bijdrage kunnen leveren aan het collectief: aan hun sociaal netwerk, de buurt, het dorp, de samenleving. Sociale kwaliteit ontstaat wanneer op het niveau van de samenleving is voldaan aan vier conditionele voorwaarden: sociaaleconomische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment*²⁸

Figuur 1. Kwadrant Sociale Kwaliteit²⁹

²⁷ Bronfenbrenner, *The ecology of human development*, 1979..

²⁸ Zie Lisbeth Verharen, Meike Hessels, Carinda Jansen, Judith Wolf, *Sociale Kwaliteit voor een sterke Sociale Basis*, December 2019

²⁹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Sociale_kwaliteit

Dit kwadrant geeft eveneens een indeling van domeinen van sociaal werk:

- ▶ 1e kwadrant: het domein dat de directe wisselwerking tussen mensen (microniveau, persoonlijk) en organisaties en instituties omvat en waar het gaat om sociale inclusie (werk, onderwijs).
- ▶ 2e kwadrant: het domein dat de directe wisselwerking tussen mensen en groepen, gemeenschappen, relaties omvat en waar empowerment en competentieontwikkeling centraal staat (vrije tijd, vereniging, familie).
- ▶ 3e kwadrant: het domein dat de maatschappelijke inbedding vormt voor de groepen, gemeenschappen en relaties en dat het domein van sociale cohesie is.
- ▶ 4e kwadrant het domein dat de wisselwerking omvat tussen organisaties/instituties en de samenleving als geheel en dat o.a. sociale zekerheid omvat.

De taakgebieden van Professionals sociaal werk betreffen, gezien vanuit deze matrix voor sociale kwaliteit alle vier kwadranten. Deze taken liggen dicht aan tegen de kernthema's van de Onderzoeksagenda (2020)³⁰.

1.5 Accentuering en Rotterdamse context

In de vorige paragraaf beschreef de opleiding de hoofdlijnen van haar visie op het (brede, integratieve) werkdomein van sociaal werk: bevorderen van sociaal functioneren en sociale kwaliteit. In paragraaf 1.5.1 werkt de opleiding haar visie op het eigene van het sociaal werk uit in vijf kenmerken. Daarmee geeft de opleiding een eigen uitwerking van wat de opstellers van de Onderzoekagenda (2020) beschreven als *de drie unieke kenmerken van het sociaal werk*³¹. Via deze eigen uitwerking in vijf kenmerken geeft de opleiding haar visie op wat ze als belangrijk(st)e waarden ziet van het professioneel werken. Deze visie was ook beschreven in het Opleidingsprofiel (2017)³² en wordt breed (h)erkend bij de verschillende geraadpleegde stakeholders. Deze vijf kenmerken zijn deels impliciet, deels expliciet terug te vinden in het Landelijk Opleidingsdocument (2017). Deze vijf kenmerken van professioneel sociaal werk zijn dus niet zo uniek dat de opleiding ze markeert als (een onderdeel van) het Rotterdamse profiel. Maar dat laat onverlet dat de hier genoemde kenmerken expliciet zichtbaar zijn in de (detailuitwerkingen van de) leerresultaten zijn en in het curriculum. Naast deze accentuering van de vijf waarden van professioneel sociaal werk, besteedt de opleiding in het curriculum speciale aandacht aan een aantal Rotterdamse (grootstedelijke) thema's (contextuele factoren). Ze worden opgesomd onder 1.5.2 en worden ook genoemd in de detailuitwerkingen van de leerresultaten. Dat betekent dat de opleiding in haar curriculum expliciet aandacht besteedt aan deze (Rotterdamse) grootstedelijke sociale aandachtspunten. Het feit dat de opleiding nadrukkelijk aandacht besteedt aan deze grootstedelijke thema's in het onderwijs, kan worden begrepen als het Rotterdamse profiel.

1.5.1 Vijf kenmerken van professioneel sociaal werk

1. **Recht doen aan eigenheid.** Ten behoeve van het bevorderen van sociaal functioneren spannen Professionals sociaal werk zich in om het *eigene* van mensen te begrijpen en te erkennen, om dat te zien waarin de ander verschilt³³. Daartoe werken ze vanuit nabijheid en vanuit empathie. Professionals sociaal werk ondersteunen mensen bij het vormgeven van hun eigen begrip van welzijn (werken versterkend). Het gaat Professionals sociaal werk er niet om dat zij slechts werken aan het vormgeven van hun eigen professionele definitie van het welzijn voor die mensen. Wat zij daartoe voortdurend voor ogen houden, is het specifieke verschil dat ieder mens maakt en waardoor ook iedere aanpak steeds weer uniek is, zal verschillen van de vorige.

³⁰ Zie Bijlage 1.

³¹ Zie paragraaf 1.3.2.

³² In 2014-2015 drukte de opleiding deze waarden o.a. uit via de begrippen: differentiedenken, produceren van het sociale, discretionaire ruimte, normatieve professionals. Zie Competentieprofiel (2015), hoofdstuk 2.

³³ De opleiding noemde dit in het Competentieprofiel (2015) dan ook: *differentiedenken*. Deze term was verdwenen in het Opleidingsprofiel (2017), de lading bleef echter behouden.

Het gaat erom de anderen recht te doen in hun eigenheid (autonomie, relaties) zonder iets tot een norm te verheffen waar anderen aan moeten voldoen. De opleiding besteedt in het onderwijs nadrukkelijk aandacht aan de ontwikkeling van het vermogen om recht te doen aan de eigenheid en autonomie van de anderen (in de context van hun maatschappelijk leven)³⁴.

2. **Creëren van het sociale.** Ten behoeve van het bevorderen van sociaal functioneren benaderen Professionals sociaal werk mensen vanuit hun leervermogen en ontwikkelingsmogelijkheden, vanuit wat ze (nog) kunnen. Dat geldt ook voor niet of nauwelijks zelfredzame mensen: Professionals sociaal werk hebben als uitgangspunt dat ze aansluiten op de mogelijkheden van mensen en dat ze deze mogelijkheden versterken. Het gaat Professionals sociaal werk om meer dan alleen herstellen, het gaat erom mensen, groepen, netwerken en gemeenschappen te ondersteunen bij het initiëren en creëren van nieuwe sociale mogelijkheden. Dit is een opvatting over sociale innovatie waaraan ook al in het huidige curriculum expliciet aandacht wordt besteed³⁵.
3. **Normatief handelen.** Professionals sociaal werk reflecteren steeds op de vraag wat in een bepaalde situatie het goede is, ze hebben steeds van doen met ethische dilemma's³⁶. Ze betrekken de waarden uit de internationale definitie van sociaal werk in hun afwegingen. Draagt mijn interventie bij maatschappelijke verandering, ontwikkeling en sociale cohesie? Draagt mijn interventie bij aan het verbeteren van ontwikkelingskansen van mensen en het ondersteunen en versterken (empowerment) van mensen bij het omgaan met hun levensvragen? De voor de beroepsbeoefening noodzakelijke erkenning van de *discretionaire ruimte* van Professionals sociaal werk is erkenning van het fundamenteel normatieve karakter van sociaal werk. In hun werk zijn steeds ethische afwegingen in het geding. Professionals sociaal werk brengen de specifieke waarden die in het geding zijn over het voetlicht bij de verschillende stakeholders. Zij brengen, ook in een maatschappelijke context waar resultaatgerichtheid, meetbaarheid en het direct verhelpen van sociaal disfunctioneren belangrijke eisen en verwachtingen zijn, aan de opdrachtgevers over het voetlicht wat het eigenlijke sociale vraagstuk is, en wat de eigenlijke interventies (behoren te) zijn (en voeren deze uit)³⁷.
4. **Sociaal werk is duurzaam werk:** hoewel in de praktijk de directe aanpak van urgente vraagstukken (financieel, juridisch) veelal prioriteit moet krijgen, richten Professionals sociaal werk zich op structurele oplossingen (wat is de werkelijke oorzaak?). Ze benaderen vraagstukken van mensen, groepen en netwerken vanuit verschillende invalshoeken en betrekken de hiervoor benodigde verschillende expertises. Ze vervullen hiermee, wat de Onderzoeksagenda (2020) noemt, *een brugfunctie tussen de vele actoren die een rol spelen bij sociale vraagstukken of individuele problemen*. Voor ISO is deze benadering een aspect van de duurzame benadering van het sociaal werk, die ook inhoudt dat er nieuwe sociale verbanden worden geschapen t.b.v. de oplossing van de sociale vraagstukken, dat bijvoorbeeld wordt gewerkt vanuit een brede opvatting van schaarste. Professionals sociaal werk laten zich én leiden door het herstellen, het revitaliseren én door het creëren van nieuwe sociale verbanden: Professionals sociaal werken dus ontwikkelingsgericht (talentontwikkeling). Van de 17 *UN Sustainable Development Goals* rekent sociaal werk er verschillende ook tot haar taakgebied, zoals armoedebestrijding, opheffen van honger, bevorderen van gezondheid en welzijn, bevorderen van gendergelijkheid, ongelijkheid verminderen en bijdragen aan de ontwikkeling van duurzame steden en gemeenschappen.

³⁴ Aandacht voor *Levensloopbenadering en intergenerationele kennisbasis* passen bij dit kenmerk en kunnen wellicht worden opgevat, indien aanwezig, als Rotterdams accent vinden. Draagt ook bij aan duurzaam werk.

³⁵ De opleiding noemde dit in het Competentieprofiel (2015) nog: *het produceren van het sociale*. Ook deze uitdrukking is verdwenen in het Opleidingsprofiel (2017), maar de inhoud is behouden.

³⁶ Zie ook: *Beroepscode voor professionals in sociaal werk (BPSW 2021)*, pg.7: *De beroepscode is een ethische leidraad voor iedere professional die werkt in het sociaal werk. In dagelijkse situaties of bij bovengenoemde spanningsvelden helpt de beroepscode om de handlungsrichting te bepalen. Er staan echter geen kant en klare oplossingen in, maar geeft de ethische uitgangspunten voor zorgvuldig handelen weer. De kernwaarden en artikelen vragen om een interpretatie en uitwerking in concrete praktijksituaties. Daarbij is collegiaal overleg onontbeerlijk. Het overleggen met directe collega's, experts en beroepsgenoten helpt bij het toepassen van de abstracte normen in het dagelijks werk.*

³⁷ *Opeisen van discretionaire ruimte* is weliswaar een landelijk breed gedeelde visie op sociaal werk, maar in een (neoliberaal) tijdsgewricht is professionele autonomie geen vanzelfsprekendheid (regels van verzekeraars, regels van opdrachtgevers, regels van overheid). Daarom noemen we dit expliciet.

5. Wij benoemen het vijfde kenmerk als **de vaardige Professional sociaal werk**. De vaardigheden waar het om gaat, zijn een uitsnede van in de kwalificaties geïntegreerde en geïmpliceerde persoonlijk professionele vaardigheden (houdingsaspecten). Ze staan dus niet naast de kwalificaties maar zijn geïntegreerd. Wij maken ze hier expliciet. Professionals sociaal werk handelen flexibel, ondernemend, innovatief, coöperatief, reflectief, verbindend en zijn present. Ze luisteren, observeren, analyseren, concretiseren, nemen mensen mee, inspireren, initiëren, organiseren, experimenteren en leren. Deze persoonlijke professionele vaardigheden zijn hier slechts indicatief beschreven en vereisen nadere specificatie.

1.5.2 Rotterdamse thema's van sociaal werk

De opleiding vat de eigenheid van de Rotterdamse sociale context in de volgende bewoordingen³⁸: *Rotterdam heeft een jonge en cultureel zeer diverse populatie. De stad kent de grootste kinderarmoede en het laagst gemiddelde opleidingsniveau in Nederland.*

Vanuit deze bondige karakterisering besteedt de opleiding in het bijzonder aandacht aan de volgende sociale thema's (zie ook paragraaf 2.1.1, detailuitwerkingen):

- ▶ Superdiversiteit, sense of belonging
- ▶ Sociale cohesie
- ▶ Participatie (tegengaan van sociale isolatie).
- ▶ Veerkracht van mensen, groepen en netwerken
- ▶ Kansengelijkheid
- ▶ Prioriteitsgroepen van mensen in kwetsbare situaties
- ▶ Armoedebestrijding
- ▶ Educatie
- ▶ Gezondheid
- ▶ De Rotterdamse organisatie van sociaal werk (sterke beleidsmatige sturing, inrichting sociaal domein, verandering en ontwikkeling, financiële sturingsmechanismen).

De hier opgesomde thema's zijn gebaseerd op gesprekken met verschillende stakeholders. Ze zijn hier opgesomd en vereisen specificatie³⁹.

1.6 Integraal sociaal werk en drie profielen

Opleidingen Social Work richten zich, conform het Landelijk opleidingsdocument (2017) op het opleiden tot meer integrale inzetbaarheid van Professionals sociaal werk dan voorheen via de afzonderlijke sociaal agogische opleidingen. Professionals sociaal werk zijn in staat een veelheid aan factoren in hun overwegingen te betrekken. Deze focus laat onverlet dat een breed gedeelde opvatting van stakeholders (werkgevers, domeinen, beroepsgroep) is, dat er werkcontexten zijn, die specifieke expertise en ervaring vereisen. De bacheloropleiding sociaal werk moet ook opleiden tot inzetbaarheid in die specifieke contexten. Het debat over de definitie en afbakening van die specifieke contexten is nog gaande.

In het Landelijk Opleidingsdocument (2017) is gekozen voor drie profilerende contexten. De opleiding Social Work biedt deze profielen aan.

³⁸ Deze bondige zinsnede is opgesteld door Mariette Lusse, lector samenwerken met ouders.

³⁹ De thema's educatie en gezondheid zijn niet aanwezig als thema of als vak in het huidige curriculum.

Ze zijn⁴⁰:

- ▶ Profiel Welzijn en Samenleving. Dit domein betreft het snijvlak van sociale en sociaal-culturele aspecten. Professionals sociaal werk – welzijn en samenleving ondersteunen, helpen, activeren, ontwikkelen en verbinden. Zij richten zich op versterking van het sociaal functioneren en het vormgeven van het bestaan, liefst tegelijkertijd. Zij werken soms vanuit een individuele invalshoek met oog voor de collectieve aspecten, soms vanuit een collectieve invalshoek met oog voor individuele vragen en ontwikkeling.
- ▶ Profiel Zorg. Dit profiel is door de opleiding uiteen getrokken in GGZ-agoog en Zorg. Dit domein richt zich voornamelijk op de ondersteuning van mensen met een lichamelijke aandoening of handicap, een verstandelijke beperking of psychische kwetsbaarheid en hun naaste omgeving. Professionals sociaal werk – zorg houden zich bezig met de vraag hoe mensen optimaal sociaal kunnen functioneren ondanks hun aandoeningen en beperkingen.
- ▶ Profiel Jeugd. Dit domein richt zich op jeugdigen tot 23 jaar. Professionals sociaal werk – jeugd dragen bij aan het bevorderen en benutten van de ontwikkelingskansen van jeugdigen om uit te groeien tot autonoom functionerende en participerende volwassenen. Ze houden de veiligheid van kinderen en jongeren in het oog en ze voorkomen bedreigingen van de lichamelijke en psychosociale ontwikkeling, nemen die weg of gaan ze tegen. Ze versterken bovendien de opvoedcompetentie van ouders.

Voor elk van deze drie profielen is een samenvattende profieltekst opgenomen in het Landelijk Opleidingsdocument (2017) waarin het profiel wordt beschreven en waarin is aangegeven welke profielspecifieke kennis studenten aantoonbaar dienen te verwerven⁴¹.

Het Landelijk Opleidingsdocument (2017) zegt over deze profielen: *de generieke kwalificaties en kennisbasis sociaal werk worden in de opleiding ingekleurd met de specifieke vraagstukken en contexten die in het betreffende profiel van belang zijn. De student verwerft bovendien de nodige aanvullende profielspecifieke kennis*⁴². Uitgangspunt van het Landelijk Opleidingsdocument (2017) is dat domeinspecifieke expertise altijd een contextspecifieke toespitsing is van het generieke sociaal werk, dat de gedegen basis vormt voor alle profielen. Zie ook paragraaf 3, punt 10 over de toekomst van de profielen.

Naast de sectorale profieldocumenten zijn er profieldocumenten van verschillende stakeholders verschenen, die qua domein niet geheel matchen met de profieldomeinen zoals ontwikkeld in het Landelijk Opleidingsdocument (2017), maar die wel betekenis hebben voor de inhoudelijke invulling van (aspecten van) de profielen.

- ▶ Document GGZ Agoog (2012)⁴³. Dit document beschrijft het kwalificatieprofiel van de GGZ-agoog inclusief de registratievereisten. Dit domein wordt vanuit de opleiding Social Work opgevat als (slechts) een deel het profiel Zorg. Als opleidingen willen opleiden tot registratie tot GGZ-agoog (en de meeste opleidingen willen dat) moeten ze dus specifieke voorzieningen treffen binnen het bredere profiel Zorg (of binnen andere profielen). De vigerende tekst is vijf jaar eerder geschreven dan het Landelijk Opleidingsdocument (2017) en is nog steeds van kracht.
- ▶ Het document *Beroepscompetentieprofiel voor de Sociaal Werker Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening* (2018) door *Sociaal Werk Werkt*⁴⁴. Dit document sluit aan bij het profiel Welzijn en Samenleving en lijkt de professional sociaal werk als individuele hulpverlener centraal te stellen. Het document onderscheidt een kennisbasis voor enkele vormen van *hulpverlening voor specifieke leefgebieden*: (1) financiën, (2) wonen & leefbaarheid, (3) werk opleiding & activiteiten, (4) sociale relaties, (5) lichamelijke gezondheid, (6) psychische gezondheid en (7) zingeving.
- ▶ *Competentieprofiel HBO-jeugd- en Gezinsprofessional* (2017)⁴⁵.

⁴⁰ De onderstaande teksten zijn letterlijk overgenomen uit het Landelijk Opleidingsdocument (2017).

⁴¹ Landelijk Opleidingsdocument (2017), hoofdstuk 4.

⁴² Landelijk Opleidingsdocument (2017), pagina 48.

⁴³ GGZ-Nederland, Beroepscompetentieprofiel GGZ Agoog, 2012. In 2014 verscheen eveneens een profieldocument gehandicaptenzorg: LOO SPH, *Landelijke minor Gehandicaptenzorg*.

⁴⁴ Beroepscompetentieprofiel voor de Sociaal Werker Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening (2018).

⁴⁵ Competentieprofiel HBO-jeugd- en Gezinsprofessional (2017).

Werkgevers en beroepsverenigingen vinden dat het sociaal werk in sommige domeinen van dien aard en intensiteit is, dat *registratie* een vereiste is. Wanneer binnen de bacheloropleiding Social Work aantoonbaar wordt voldaan aan beschreven vereisten⁴⁶, kunnen afgestudeerden Social Work met het betreffende profiel zich laten registreren voor het specifieke domein. Voor Professionals sociaal werk die aan de slag willen in de GGZ-context is deze registratie verplicht en beschreven in het document GGZ Agoog (2012). Er is een document voor registratie SKJ⁴⁷. Het profiel Jeugd voorziet volgens dit document volledig in het voldoen aan deze registratie-eisen. Afgestudeerden met het profiel Welzijn en Samenleving hebben aanvullende scholing nodig om voor registratie SKJ in aanmerking te komen. Opleidingen kunnen hun curriculum voor deze registraties laten accrediteren. Het debat over registratie van sociaal werk als geheel was en is nog volop gaande. Er is de registratiemogelijkheid op het Registerplein. Dit is echter een geheel van generieke vereisten, niet bindend en omvat sociaal werk op mbo-niveau en bachelor niveau.

Er is in de afgelopen jaren in het voltijdcurriculum een (te) grote cesuur ontstaan tussen het generieke deel van Sociaal Werk (eerste twee jaar) en het profielspecifieke (derde en vierde jaar). In feite is het huidige onderwijs in het derde en vierde jaar zodanig dat studenten van de verschillende profielen nauwelijks met elkaar in contact komen, terwijl de oorspronkelijke bedoeling was dat een profiel slechts een accent behelsde. De opleiding wil, in lijn met de sectorraad Sociale Studies, met de beroepsvereniging Sociaal Werk en de oorspronkelijke verkenningsdocumenten dat integraal sociaal werk centraal staat in de beleving van studenten (en niet de profielopleiding), dat studenten vanuit de verschillende profielen met elkaar samenwerken aan sociale vraagstukken en dat zij (dus) profieloverstijgend kunnen werken. Een profiel is dus niet een aparte verzuiilde kopstudie boven op het generieke deel, maar is een accentuering van een specifieke werkcontext. Wat die werkcontexten zijn die aparte accentuering vragen, wordt periodiek gezien door de sectorraad. Deze visie vraagt concreet om interventies in het curriculum, bijvoorbeeld gemeenschappelijk thema's in het derde en vierde jaar voor studenten van verschillende profielen en/of profielspecifieke contexten binnen het eerste en tweede studiejaar.

1.7 Organisatorische context van sociaal werk

De opleiding onderscheidt de volgende werkcontexten voor sociaal werk:

- ▶ Professionals sociaal werk opereren veelal in inter- en multidisciplinaire wijkteams. Uitgangspunt is de gedachte dat via sociale wijkteams veel van de hierboven genoemde doelstellingen verwekelijkt kunnen worden. Wijkteams, in welke (organisatie)vorm dan ook (qua voorlichting en informatie, uitvoering), hebben een centrale positie in het sociaal domein. Ze begeven zich in de nulde lijn (algemene basisvoorzieningen), de eerste lijn (basishulpverlening) en verwijzen indien nodig door naar de tweede lijn (specialistische hulpverlening). Wijkteams opereren in vele interprofessionele samenwerkingsverbanden t.b.v. diverse vraagstukken.
- ▶ Professionals sociaal werk zijn in de regel in dienst van instellingen (branches) die als opdrachtnemer opereren voor een gemeente die opdrachtgever is. Deze relatie vraagt ook van de instellingen een ingrijpende heroriëntatie, zeker wanneer de instellingen offertes uit moeten brengen voor een specifieke tak van dienstverlening (ze kunnen dus een aanbestedingstraject verliezen). Professionals sociaal werk zijn overigens in toenemende mate in dienst van de gemeenten zelf (die daarmee opdrachtgever en opdrachtnemer zijn).
- ▶ Sociaal werkers werken voor een belangrijk deel van hun werk in interdisciplinaire en interprofessionele verbanden. De gedachte is dat sociaal werkers ook *binnen* andere disciplines zoals stedenbouw, woningbouwcoöperaties, groenvoorzieningen, gezondheid, kunst & omgeving, multimediadesign (ontwerpen digitale omgevingen) energietransitieprogramma's van betekenis zijn voor (het bereik van) die disciplines.

⁴⁶ Aan te tonen via een externe visitatie.

⁴⁷ *Beroepsregistratie voor studenten sociaal werk die willen gaan werken in jeugdhulp en jeugdbescherming.*

- ▶ In het sociaal domein neemt de betekenis van sociaal werk vanuit een eigen sociale onderneming toe, waarbij behalve de gemeente als opdrachtgever (meer) ook netwerken voor de ondersteuning van de realisering van hun doelstellingen sociale ondernemingen inhuren.
- ▶ Daarnaast blijven Professionals sociaal werk werken in - en vanuit instellingen t.b.v. langdurige en/of specialistische ondersteuning en/of (gedwongen) verblijf, zowel vanuit het profiel Zorg (GGZ, LVB) als vanuit de behoefte van mensen aan meer specialistische ondersteuning. Echter terughoudender dan voorheen.
- ▶ Er zijn andere verbanden waarin Professionals sociaal werk werkzaam kunnen zijn, als gemeenteamttenaar (ontwikkeling en/of uitvoering van sociaal beleid), als beleidsmedewerker bij (branche)instellingen of als experts die zijn betrokken bij thema's die landelijk georganiseerd moeten worden. Vanuit dienstverband of vanuit de eigen onderneming.

De stand van zaken anno 2021 is, dat de gevolgen van het transitie- en transformatieproces nog lang niet zijn uitgekristalliseerd. Er zijn wisselende ervaringen opgedaan met participatie en burgerinitiatieven, met wijkteams en er blijkt op verschillende gebieden verdere ontwikkeling nodig.

Uit het bovenstaande kunnen de volgende vermogens van Professionals sociaal werk worden afgeleid (verwerkt in de kwalificaties):

- ▶ Eigenaarschap van en regievoerend vermogen op dossiers, zeker in het geval waarin verschillende specialisaties zijn betrokken.
- ▶ Professionals sociaal werk dragen bij aan interdisciplinaire en interprofessionele samenwerking binnen of tussen (professionele) netwerken. *In de Kennisagenda (2020) wordt dit genoemd: Sociaal werk, vinden de stakeholders, kan een brugfunctie vervullen tussen de vele actoren die een rol spelen bij sociale vraagstukken of individuele problemen.*
- ▶ Professionals sociaal werk opereren actief en ondernemend, flexibel en reflectief. Ze kunnen omgaan met het onverwachte, hebben een professioneel improvisatievermogen.

1.8 Ontwikkelingen

In deze paragraaf wordt een aantal beroepsmatige ontwikkelingen aangestipt die zich in de afgelopen vijf jaar hebben afgetekend. Een deel van deze ontwikkelingen is in het curriculum geïntegreerd, over de betekenis van een deel van deze ontwikkelingen is nadere beeldvorming nodig. Zie voor uitwerking Bijlage 1.

- ▶ Het kenniscentrum Talentontwikkeling beargumenteert dat aandacht voor **sociale innovatie** de komende jaren van grotere betekenis wordt in beroepsbeoefening sociaal werk⁴⁸. *Sociale innovatie gaat enerzijds om het creëren van kansen, ontwikkelen van vernieuwende strategieën, manieren en organisatievormen om sociale problemen aan te pakken, anderzijds om vernieuwende manieren van samenwerking tot stand te brengen tussen professionals, maatschappelijke groepen, overheden, bedrijven en burgers op basis van gelijkwaardigheid⁴⁹.* De auteurs bepleiten dat sociale innovatie een meer expliciet onderdeel wordt van de opleiding Sociaal Work. Ze beargumenteren deze focus vanuit verschillende (kritische) maatschappelijke ontwikkelingen die gevolgen hebben voor het maatschappelijk leven van mensen en waar Professionals sociaal werk in hun werkpraktijk mee te maken hebben. Ongeacht de vraag of al binnen de bacheloropleiding aandacht kan worden besteed aan de opvatting van sociale innovatie, zoals door de auteurs uitgewerkt, is hun visie dat Professionals sociaal werk zich, naast individueel gericht sociaal werk, nadrukkelijker moeten richten op

⁴⁸ Deze toenemende betekenis is ook geïmpliceerd in de opdracht aan de landelijke verkenningcommissie (zie Voorwoord). In de Kennis- en Onderzoeksagenda (2020) wordt nadruk gelegd op *werken aan sociale verandering*.

⁴⁹ Toby Witte & Frans Spierings, *Gevraagd 2030: expertise in sociale innovatie*, najaar 2020

innovatie van sociale contexten (meedenken over en meewerken aan sociale verandering op verschillende niveaus van het maatschappelijk leven). Binnen de opleiding zal bijvoorbeeld ruimer aandacht kunnen worden besteed aan de ontwikkeling van het vermogen om kritisch mee te denken over gemeentelijke beleidskeuzes, maatschappelijke vraagstukken, over hoe professionals sociaal werk een ander geluid kunnen laten horen. Deze opvatting dat Professionals sociaal werk zich actief mengen in (gemeentelijk/maatschappelijk) sociaal beleid is (nog) geen gangbare beroepspraktijk.

- ▶ In lijn met de bovenstaande nadruk op sociale innovatie tekent zich de verwachting af van (gemeentelijke) opdrachtgevers dat sociaal werk nadrukkelijk bijdraagt aan het *voorkomen* van sociaal maatschappelijke problemen (**preventie**). Deze verwachting richt zich op het bijtijds signaleren van mogelijke individuele problemen, maar vooral ook op het opbouwen en inrichten van contexten (netwerken, gemeenschappen) waarbinnen vroegtijdig signaleren en preventie inherent zijn. In die zin hangen preventie en sociale innovatie direct met elkaar samen. In het huidige curriculum is de betekenis van preventie onderkend.
- ▶ Alle stakeholders benadrukken de toegenomen betekenis van het vermogen tot **samenwerken**. Professionals sociaal werk moeten met de cliënt in gesprek, met de instelling en vaak ook met de opdrachtgever (gemeente). Sociaal werk is interdisciplinair werken en interprofessioneel werken waarbij Professionals sociaal werk eigenaarschap op zich nemen en het vereiste samenspel organiseren tussen diverse betrokken geledingen (medisch, economisch, veiligheid, criminologie). Ze doorzien de eigenheid van verschillende inbreng, erkennen dit en geven het vorm. In samenhang met het vermogen tot samenwerken krijgt het nemen van de regieverantwoordelijkheid betekenis.
- ▶ Vanuit de werkgevers (WAR) wordt de betekenis van **vakmanschap** van Professionals sociaal werk benadrukt in een qua complexiteit toegenomen en toenemend sociaal domein. Het vakmanschap wordt vooral gezien als het vermogen tot professioneel methodisch handelen in het licht van de (direct) resultaatgerichte én duurzame aanpak van sociale vraagstukken van mensen en hun contexten. In het huidige curriculum staat opleiden tot vakmanschap centraal. Concrete ontwikkelingen/aandachtspunten die zich daarbij (volgens verschillende stakeholders) aftekenen, zijn:
 - ▶ Problematiek van doelgroepen wordt complexer (samengesteld, *professie wordt zwaarder*). Professionals sociaal werk zijn in staat om verschillende posities en belangen als startpunt te nemen (ze kunnen een slachtoffer of dader als cliënt hebben). Benadrukt wordt dat professionals sociaal werk de verschillende dimensies van vraagstukken in overweging moeten kunnen nemen en evidence informed handelen. Bezien vanuit de GGZ: zwaardere problematiek bij cliënten/ patiënten, vraagt kennis van en omgaan met psychopathologie, inschatten risico's, handelen naar risico's en agressie etc. Vraagt ook tijdig signaleren en tijdig opschalen, samenwerking in veiligheidsdomein. De WAR benadrukt dat startende Professionals sociaal werk een gedegen basis aan juridische kennis/expertise moeten bezitten. Professionals sociaal werk zijn hun eigen instrument. Om dit goed te kunnen, zijn zelfreflectie, zelfkennis, mentale weerbaarheid essentieel.
 - ▶ Bevorderen van zelfregie van mensen, groepen, netwerken. Gemeentes hebben inmiddels veel ervaringen opgedaan met allerlei vormen van initiatieven van mensen, met zelfverantwoordelijkheid van burgers, met het betrekken van de mensen en hun leefomgeving bij plannen en besluitvorming. Bevorderen van zelfregie, initiëren en ondersteunen van initiatieven moet onderdeel uitmaken van de professionele toerusting. Maatwerk responsieve bejegening op basis van identiteit van de ander.
 - ▶ Hulpverlening buiten instellingen in de omgeving van de mensen zelf maakt deel uit van bevordering van participatie van mensen (extramuraal). Maar het leven buiten de instelling kan, voor bijvoorbeeld mensen die structurele geestelijke gezondheidszorg behoeven, slecht uitpakken zonder goede ondersteuning. Realisatie van participatie vereist aandacht voor de toerusting van de context hiervoor. Ook hier ligt een aspect van sociale innovatie. In de opleidingen is aandacht voor professionele toerusting en ontwikkeling van de netwerken, zoals ervaringsdeskundigen, mantelzorgers, wijken.

- ▶ Onderdeel van vakmanschap is het vermogen tot **resultaatgerichtheid**.
- ▶ In uitgezette aanbestedingen worden in toenemende mate concrete resultaten gesteld (professionals moeten bekend zijn met die eisen). Vanuit aanbestedingen, verzekeringen e.d. wordt nadruk op registratie en verantwoording gelegd. Vraagt kritische reflectie op verantwoordingsinstrumentarium en oog voor impact, effect en wat werkt.
- ▶ Vaker werken professionals zelfstandig, dit vraagt om expertise t.a.v. bedrijfsvoering (inclusief financiële vraagstukken, offertes e.d.) waaronder ook ontwikkelen en onderhouden van netwerken.
- ▶ Aandacht voor reflectie op handelen en op duidelijke beargumentering van besluitvorming (eigen taalvaardigheid).

2. Leerresultaten opleiding Social Work

Professionals sociaal werk richten zich op de wisselwerking tussen mensen en hun omgeving en tussen de omgeving en mensen (ze zijn nabij, ze verbinden en ze versterken). Sociaal functioneren betreft het deelnemen aan het maatschappelijk leven waarin drie funderende dimensies zijn te onderscheiden. Sociale kwaliteit is een samenleving met goede voorwaarden voor menswaardig sociaal functioneren. Een kracht van Professionals sociaal werk is dat ze de drie dimensies van maatschappelijk leven, die van elkaar verschillende sociale vraagstukken omvatten, onderscheiden, kunnen schakelen tussen deze dimensies en vanuit die dimensies de factoren die van invloed zijn op sociaal functioneren weten te achterhalen en op die basis kunnen interveniëren ten behoeve van bevorderen van sociaal functioneren.

De in het landelijk opleidingsprofiel beschreven leerresultaten vormen een bindend inhoudelijk referentiekader voor alle opleidingen die behoren tot de Croho van het profiel. Een landelijk opleidingsprofiel is vastgesteld door de (betreffende sectorraad) van de Vereniging van Hogescholen en is ontwikkeld in samenspraak met en afstemming met het werkveld (in verhouding tot in het werkveld gehanteerde beroepsprofielen e.d.). De doelstellingen van het landelijk opleidingsprofiel zijn dan ook: landelijke vergelijkbaarheid van toegekende diploma's, deels ook internationale vergelijkbaarheid (met behulp van de Dublin descriptoren⁵⁰), duidelijkheid over wat het werkveld (en vervolgoopleidingen) wel en niet aan juist afgestudeerde bachelor-expertise kan verwachten. De expliciete verbinding van de leerresultaten van de opleiding met de landelijke leerresultaten is de kern van de eerste accreditatiestandaard⁵¹. De ambitie van de sectorraad Sociale Studies was een Landelijk Opleidingsdocument (2017) dat volstond met tien richtinggevende kwalificaties Sociaal Werk, kort geformuleerd met toelichtingen voor de landelijke opleidingen. Deze tien kwalificaties zijn ook onverkort van toepassing voor de drie profielen. De drie profielen kleurden wel de handelingscontext sociaal werk maar niet het eigenlijke karakter van het werk. Waarin de profielen wel verschillen van de generieke basis is in specifieke kennisinhouden (profiel-specifieke expertise).

ISO kiest ervoor om de in het Landelijk Opleidingsprofiel (2017) geformuleerde tien kwalificaties onverkort tot uitgangspunt te nemen voor de bepaling van de inhoud van het curriculum van de bacheloropleiding Social Work (2021). Ze maakt vervolgens via detailuitwerkingen van elk van de landelijke kwalificaties haar eigen inkleuring zichtbaar en eventuele inhoudelijke accentuering die ze in het curriculum geborgd wil hebben. Dat betekent dat de opleiding (vanaf 2021-2022) haar vijf oorspronkelijk competenties uit 2017 converteert naar de tien kwalificaties van het Landelijk Opleidingsdocument (2017):

1. De opleiding kiest ervoor om de oorspronkelijke vijf competenties, zoals geformuleerd in het Opleidingsprofiel (2017) te converteren naar de tien landelijke kwalificaties en niet omgekeerd. De argumenten hiervoor zijn praktisch: de opleiding hoeft niet steeds met een transformatietabel te werken om zich te verantwoorden over de verhouding tot het landelijk bindende profiel, er bestaat voor stakeholders (studenten, docenten, werkveld) duidelijkheid, het landelijk gesprek met andere opleidingen is eenduidig. De opleiding toont direct haar eigen visie door de eigen uitwerking in detailkwalificaties. Het is alle stakeholders duidelijk wat standaard is en wat de eigen accentuering is. Daarmee is aan de aanbeveling van de interne auditoren voldaan.

⁵⁰ De Dublin-descriptoren zijn in dit Beroepsbeeld verwerkt in de niveau-indicaties opgenomen onder Bijlage 4.

⁵¹ NVAO: *De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.*

2. Voor wat betreft de terminologie wordt in deze tekst het NVAO-begrip *leerresultaat* als overkoepelende term gebruikt voor alle inhoudelijk bindende kaderstelling van de onderwijseenheden. Wij onderscheiden daarbinnen tussen *kwalificaties en kennis*.
3. De opleiding kan de discussie over de terminologie (competentie, kwalificatie, leeruitkomst, eindterm of anderszins) het beste voeren aan de hand van haar onderwijsvisie. Want de onderwijsvisie is van betekenis voor de rol die de leerresultaten spelen in het onderwijs en dus voor de wijze waarop ze zijn geformuleerd. In de hieronder gekozen formulering zijn de leerresultaten (kwalificaties + kennisbasis) goed geschikt voor docenten om er de toetsbare leerdoelen mee te formuleren van hun onderwijseenheden⁵². Of de opleiding daarbij de term kwalificatie of competentie gebruikt, hangt samen met de gekozen definitie van kwalificatie of competentie. Onder paragraaf 2.1 is gekozen voor de landelijke term *kwalificatie* maar bij de verdere uitvoering van het verbeterproject kan ook worden gekozen om de term *competentie* te gebruiken. Wanneer de onderwijsvisie bijvoorbeeld aan zou geven dat de opleiding meer zelfsturing van kwalificatieontwikkeling van studenten wel via een studentgestuurd flexibel curriculum (met leerwegonafhankelijke toetsen), is het nodig dat de opleiding haar leerresultaten concreter formuleert in voor studenten (en wellicht ook voor het werkveld) bruikbare leeruitkomsten.
4. Omdat de vijf oorspronkelijke competenties en de tien landelijke kwalificaties met elkaar overeenstemmen⁵³, heeft deze conversie van vijf naar tien in principe geen betekenis voor de inhoud van het curriculum (enkele detailleringen daargelaten). Ze heeft wel betekenis voor de dekkingsmatrix van de leerresultaten en voor leerstofbeschrijvingen. Wanneer overigens in het vervolgtraject van het verbeterproces blijkt dat de realisatie van de vijf huidige competenties niet geborgd is via het huidige curriculum (er leemtes zitten in de dekkingsmatrix) dan betekent *basis op orde* dat reparaties nodig zijn in het curriculum, ongeacht het feit dat de vijf competenties en de tien kwalificaties elkaar afdekken. Zie hoofdstuk 3.
5. De opleiding bepaalt bij in de loop van het curriculumverbeterproces in hoeverre ze wil dat alle detailuitwerkingen van de kwalificaties betekenis gaan krijgen voor de inhoud van het curriculum. In de detailuitwerkingen zijn opgenomen die accentueringen en inkleuringen die al in de oorspronkelijke competenties van de opleiding lagen besloten en die dus in principe al in het curriculum zijn opgenomen. In de detailuitwerkingen zijn echter ook enkele ontwikkelingen verwerkt en is de Rotterdamse grootstedelijke context expliciet gemaakt: superdiversiteit, sociale cohesie, kansengelijkheid, prioriteitsgroepen, armoedebestrijding, educatie, Rotterdamse organisatie sociaal werk zijn als accentueringen in de detailuitwerkingen opgenomen. Zie hoofdstuk 3.
6. In Bijlage 1 is een aparte paragraaf 3 opgenomen over de vraag naar de actualiteit van de huidige thema's van de leerwerkgemeenschappen. Een verandering van thema heeft vanzelfsprekend gevolgen voor de inhoud van het onderwijs.
7. Er heeft in het voorjaar 2021 een check plaatsgevonden in hoeverre de landelijke generieke kennisbasis én de specifieke kennisbases van de profielen in het curriculum worden gerealiseerd (tabel). Op basis van deze tabel en op basis van nadere visieontwikkeling ten aanzien van de omgang met de kennisbasis kunnen bepaalde kennisgebieden meer of minder geaccentueerd worden in het curriculum.
8. De kwalificaties en de detailuitwerkingen zijn geformuleerd op bachelorniveau. Ze zijn concreet genoeg geformuleerd om docenten aanwijzingen te geven voor het opstellen van de leerdoelen. Dan blijft echter de vraag naar het niveau van die leerdoelen in een bepaald studiejaar open. Onder Bijlage 4 is het bachelorniveau geconcretiseerd aan de hand van de Dublin-descriptoren en de HBO-standaard. De opleiding kan verschillende kanten op: ze kan met behulp van deze niveautabel voor elke kwalificatie een aantal niveaukwalificaties opstellen. Ze kan echter ook het bachelorniveau uit bijlage 4 zelf uitwerken in een niveautabel,

⁵² Dat de leerdoelen van onderwijseenheden gerelateerd zijn aan de leerresultaten is het eerste deel van het tweede NVAO-accreditatiecriterium (*het programma maakt het mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren*).

⁵³ Dat wordt zichtbaar gemaakt in de conversietabel van Bijlage 5.

zoals ze ook (in trefwoorden) deed in het Opleidingsprofiel (2017). Kwalificaties en niveautabel samen geven docenten dan voldoende houvast voor het formuleren van de leerdoelen van de onderwijseenheid in een bepaald jaar:

- a. *Niveau 1: Intensieve begeleiding, lage verantwoordelijkheid dragen, basisvaardigheden, basiskennis en basis-houding. Kijken naar de praktijk, enkelvoudige problematiek.*
- b. *Niveau 2: Gedeeltelijke begeleiding, gedeelde verantwoordelijkheid dragen, uitgebreidere kennis, vaardigheden en houding, werken in de praktijk, meervoudige problematiek.*
- c. *Niveau 3: Geringe begeleiding, (eind)verantwoordelijkheid dragen, specialistische kennis, vaardigheden en houding, toevoegen aan de praktijk, veel variabelen/complex problematiek⁵⁴.*

Zie ook: hoofdstuk 3.

9. Sociaal werk is een cruciale voorziening die is geregeld via landelijk en vooral gemeentelijk beleid. Dat betekent dat sociaal werk niet vanzelfsprekend grensoverschrijdend werkt of kan werken, maar gebonden is aan landelijke en gemeentelijke regelgeving. De opleiding legt de internationale definitie ten grondslag aan haar kwalificaties; in die zin vormt internationale overeenstemming op de basiswaarden van sociaal werk het uitgangspunt van de opleiding. Europees sociaal beleid zal de komende jaren aan betekenis winnen: binnen alle landen van de Unie krijgen sociaal werkers te maken met de uitvoering van een breed spectrum aan Europees beleid (focus op arbeid en werkgelegenheid, tegengaan armoede, bevorderen educatie, gezondheid). Verder is via (de uitvoering van) de kennisbasis geborgd dat studenten kennismaken met een breed spectrum aan internationale perspectieven van sociaal werk (beroepsvisies, maatschappelijke contexten, gebruikers, methoden) en dat zij hun werk internationaal (Europees) kunnen positioneren. Het werken met de niveautabel uit Bijlage 4 (de Dublin-descriptoren) borgt, ten slotte, de Europees erkende internationale vergelijkbaarheid van de kwalificaties en van het bachelorniveau.

2.1 Kwalificaties

2.1.1 Bevorderen van sociaal functioneren van mensen en hun sociale context

Professionals sociaal werk richten zich op de wisselwerking van mensen en hun sociale context en schakelen tussen de verschillende perspectieven in die context. Professionals sociaal werk richten zich daarbij met name op het bevorderen (versterken) van het vermogen en de mogelijkheden tot de relationele autonomie van mensen in combinatie met het versterken van (de veerkracht van) sociale contexten.

1. Professionals sociaal werk benaderen mensen en hun sociale contexten en laten zich benaderen. Professionals sociaal werk zijn present, ze maken contact mogelijk via verschillende kanalen en vangen signalen op⁵⁵. Rotterdamse accentueringen zijn:
 - 1.1. Professionals sociaal werk zijn sensitief en erkennen (respecteren) diversiteit in culturele achtergronden, religie, sociaaleconomische positie, gezinssamenstelling, fysieke en mentale mogelijkheden, seksuele geaardheid e.d.

⁵⁴ Overgenomen uit Opleidingsprofiel (2017), pg. 11.

⁵⁵ De eerste Rotterdamse competentie (2017) was *meer onderzoekend en informierend van aard*, waar de landelijke competentie (2017) de nadruk legt op het benaderen van mensen. Qua openheid van de professional sociaal werk voor de eigenheid van de anderen in hun context stemmen beide leerresultaten overeen. Een deel van de eerste Rotterdams competentie (2017) keerde terug als onderzoek in de tweede, derde en vierde landelijke competentie (2017).

- 1.2. Professionals sociaal werk zijn present in een grootstedelijke context. Ze informeren zich (over mensen, hun sociale contexten en hun vraagstukken) vanuit een brede, integrale, blik en geven zich rekenschap van de verschillende factoren⁵⁶. Specifieke Rotterdamse vraagstukken: eenzaamheid, sociaal-culturele isolatie, anonimiteit, armoede, gezondheid, participatie.
 - 1.3. Professionals sociaal werk stellen zich open op, signaleren proactief, schakelen preventief en gaan erop af (*herkennen en aankaarten van*).
 - 1.4. Professionals sociaal werk betrekken (kwetsbare) mensen en hun netwerk actief bij vraagstukken, zodat er samen gezocht wordt naar structurele oplossingen en nieuwe mogelijkheden.
2. Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun primaire leefomgeving op methodische wijze, *evidence informed*⁵⁷. Ze doen dit wederkerig en in samenspraak, gericht op relationele autonomie (zelfredzaamheid en participatie)⁵⁸. Ze letten op de veiligheid van mensen⁵⁹. Rotterdamse accentueringen zijn:
 - 2.1. Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren op dialogisch wijze, gericht op relationele autonomie⁶⁰.
 - 2.2. Professionals sociaal werk bevorderen herstel van mensen en hun primaire leefomgeving én dat mensen en hun omgeving nieuwe passende vormen van sociaal functioneren en sociale kwaliteit creëren.
 - 2.3. Professionals sociaal werk bevorderen dat mensen de voor hen passende duurzame veranderingen bereiken op de verschillende leefgebieden. Ze betrekken de verschillende werkzame factoren. Specifieke Rotterdamse vraagstukken: armoedeproblematiek, schuldhulpverlening, taalverwerving, sociale isolatie (ontbrekende netwerken), verwarring, educatie.
 3. Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun netwerken op methodische wijze, *evidence informed*. Zij doen dit op dialogische wijze (wederkerig en in samenspraak). Zij nemen daarbij het eigen karakter en handelingsvermogen van mensen en netwerken in acht, dat wil zeggen zij wegen daarbij de belangen af, de krachten en talenten van mensen en hun netwerk. Rotterdamse accentueringen zijn:
 - 3.1. Professionals sociaal werk betrekken verschillende typen netwerken, hebben oog voor de eigenheid van de netwerken en bevorderen wederzijdse verbinding van mensen en netwerken. In het bijzonder hebben zij oog voor de sociaal maatschappelijke betekenis van digitale netwerken (sociale media).
 - 3.2. Ze bevorderen dat mensen en hun netwerken nieuwe passende vormen van sociaal functioneren creëren, het gaat ze om meer dan herstellen of continueren, het gaat ook om preventie en versterking (innovatie).
 - 3.3. Professionals sociaal werken bevorderen afstemmen van en verbinden van verschillende netwerken ten behoeve van sociaal functioneren. Specifieke Rotterdamse (samengestelde) kwesties: educatie, cohesie in wijken, eigen veerkracht van wijken, versterking van gevoelens van veiligheid, preventie van sociale problematiek, bevordering van leefstijl en gezondheid (preventie van ongezondheid) in samenhang met sociaaleconomische context, participatie.
 4. Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun gemeenschappen op methodische wijze, *evidence informed*. Zij zijn present en richten zich op versterken van sociale cohesie en inbedding (inclusie), de ontwikkeling van collectieve arrangementen, rechtvaardigheid, rechtsgelijkheid, kansengelijkheid, empowerment, sociale veiligheid, sociale duurzaamheid, sociale innovatie en bevorderen van sociaal beleid.

⁵⁶ Gemeente Rotterdam, *Het Factorenmodel: ontwikkelen van een factorenmodel voor alle leeftijden*.

⁵⁷ ISO vervangt *evidence based of practice-based* door *evidence informed*.

⁵⁸ ISO vervangt *evidence based of practice-based* door *evidence informed*.

⁵⁹ ISO vervangt *kinderen en jongeren* door *mensen*

⁶⁰ *Herstelgericht werken*: mensen functioneren en participeren zelf binnen hun mogelijkheden en hun omgeving met zo min mogelijk professionele hulp. Ook: *eigen kracht versterken*.

Rotterdamse accentueringen zijn:

- 4.1. Zij hebben bijzondere expertise ten aanzien van de eigenheid van (Rotterdamse) grootstedelijke vraagstukken.
- 4.2. Ze bevorderen dat mensen en hun gemeenschappen nieuwe passende vormen van sociaal functioneren creëren, het gaat ze dus om herstellen, continueren, preventie en/of innovatie.
- 4.3. Professionals sociaal werk hebben kennis van sociaal beleid en sociale wetgeving. Ze interveniëren in (Rotterdamse grootstedelijke) politieke en beleidsmatige contexten die van betekenis zijn voor sociaal beleid en uitvoering ervan.

2.1.2 Versterken van de organisatorische verbanden

Professionals sociaal werk opereren in sociale wijkteams met gemeentes als opdrachtgever. Ze opereren daarbij in de regel vanuit instellingen voor sociaal werk die opdrachtnemers zijn, maar ook vanuit gemeentelijk dienstverband. Ze opereren eveneens binnen residentiële instellingen, in dat geval veelal in dienstverband van die residentiële instelling. (Ze kunnen ook werken vanuit disciplines van andere, verwante domeinen ten behoeve van bewaken en bevorderen van de sociale dimensie.) Verder opereren Professionals sociaal werk zelfstandig als sociaal ondernemer. Ze (her)kennen het beleid, de verwachtingen en de kaders van de opdrachtgever.

5. Professionals sociaal werk voeren effectieve casusregie, zij betrekken specifieke expertises en monitoren voortgang. Ze coördineren indicatie, verwerving en inzet van middelen en professionals sociaal werk, een professioneel netwerk of andere betrokken professionals in specifieke gevallen. Ze werken transparant, resultaatgericht, efficiënt en ze onderscheiden output en outcome.
6. Professionals sociaal werk dragen bij aan (brede) interdisciplinaire en interprofessionele samenwerking en uitwisseling binnen of tussen (professionele) netwerken ten behoeve van sociaal functioneren van mensen, groepen, netwerken en samenleving⁶¹. Dat doen ze op zodanige wijze dat mensen, groepen, netwerken en gemeenschappen hun eigen doelstellingen kunnen halen. Rotterdamse accentueringen:
 - 6.1. Zij (her)kennen de Rotterdamse grootstedelijke sociale problematiek, het Rotterdamse gemeentelijk sociaal beleid, de prioriteiten, de verwachtingen en de kaders.
 - 6.2. Zij (her)kennen Europees sociaal beleid.
 - 6.3. Zij dragen bij aan de veerkracht van de netwerken⁶².
 - 6.4. Zij initiëren en ondersteunen samenwerking en wisselwerking tussen disciplines, professionals en stakeholders om een integrale en doelmatige aanpak te realiseren.
7. Professionals sociaal werk opereren actief en ondernemend. Ze dragen bij aan de voortgang van teamwerk, communiceren met teamleden via diverse media, zijn taalvaardig, dragen bij aan opdrachtverwerving bij aanbestedingen en zetten onderwerpen op de agenda bij opdrachtgevers. Ze opereren soms ook zelf als sociaal ondernemer⁶³:
 - 7.1. Zij dragen bij aan de ontwikkeling van de organisatie waar ze werkzaam zijn (profilering, strategie, structuur).
 - 7.2. Zij creëren nieuwe mogelijkheden met (kwetsbare) mensen, netwerken, organisaties en professionals.
 - 7.3. Zij gaan om met de verschillende financieel-economische en juridische vraagstukken die samenhangen met hedendaagse beroepsbeoefening sociaal werk (zoals offren aanbestedingen, subsidieverwerving, financiële accountability, commerciële oriëntatie).

⁶¹ Gedacht kan worden aan sociaal werkers, wijkverpleegkundigen, huisartsen, politie, onderwijs, fysiotherapie, diëtisten, veiligheidskundigen.

⁶² Zie ook leerresultaat 3.3.

⁶³ Deze stemt grotendeels overeen met de Rotterdamse competentie 3. Echter zie ook 4.5, 4.6.

2.1.3 Bevorderen van de eigen professionaliteit en de ontwikkeling van het beroep

Professionals sociaal werk leren voortdurend en ontwikkelen hun eigen professionaliteit. Ze zetten resultaten van onderzoek in om kwesties te signaleren en op de agenda van opdrachtgevers te krijgen. Daarmee dragen ze bij aan preventie, sociale innovatie, beroepsontwikkeling en het zichtbaar maken en benoemen van het eigene van sociaal werk voor opdrachtgevers en andere stakeholders. Ze reflecteren kritisch op het eigen handelen en zijn gericht op duurzame werking van interventies. Ze maken ethische afwegingen en brengen deze over het voetlicht (ze gebruiken hun discretionaire ruimte).

8. Professionals sociaal werk leren van hun ervaringen door te reflecteren op hun eigen professioneel handelen. Zo ontwikkelen zij zichzelf als professional, onderhouden en bevorderen zij de eigen deskundigheid, en vernieuwen zij de beroepspraktijk in een (inter)nationale context. Rotterdamse accentuering:
 - 8.1. Zij hebben daarbij zelfkennis en weten de eigen grenzen te bewaken.
 - 8.2. Zij zijn mentaal weerbaar
9. Professionals sociaal werk hebben een onderzoekende houding. Ze hebben het vermogen om kennis uit onderzoek van anderen toe te passen en om zelf praktijkgericht onderzoek te doen. Zij zijn in staat om de resultaten van onderzoek te vertalen naar innovatie van de beroepspraktijk. Rotterdamse accentuering:
 - 9.1. Zij maken effecten zichtbaar en leren van deze ervaringen.
 - 9.2. Ze zetten onderzoeksresultaten in ten behoeve van sociale innovatie.
10. Professionals sociaal werk maken ethische afwegingen met gebruikmaking van (inter-) nationale beroeps-codes, ze maken gebruik van hun discretionaire ruimte en brengen hun ethische afwegingen over het voetlicht bij de verschillende betrokkenen. Professionals sociaal werk handelen kritisch reflecterend en zijn gericht op duurzame werking van hun professionele handelen.
 - 10.1. Zij positioneren het beroep van sociaal werk en maken de meerwaarde hiervan kenbaar aan opdrachtgevers en in interprofessionele werkverbanden.

2.2 Kennis: Landelijke Kennisbasis Social Work (2017)

De sectorraad heeft in 2015 een opdracht uitgezet voor de ontwikkeling van een kennisbasis Sociaal Werk. De opdrachtnemers hebben voor deze kennisbasis professionals, werkgevers, lectoren en wetenschappen uitgebreid geraadpleegd. Het resultaat van dit onderzoek is een onderbouwde beschrijving van alle kennis die in het sociaal werk in het geding is of kan zijn. De ontwikkelde kennisbasis is, gezien haar omvang en detail-lering, niet direct en volledig bruikbaar als de kennisbasis voor de bacheloropleiding. De opleiding dient dus een visie te ontwikkelen op het gebruik van de kennisbasis.

We pakken eerst enkele opmerkingen over de kennisbasis uit het Landelijk Opleidingsdocument (2017):

- ▶ De gemeenschappelijke kennisbasis omvat de generieke, expliciete basiskennis die *alle beginnende Professionals sociaal werk* nodig hebben bij de uitoefening van het beroep. Impliciete kennis, ervaringskennis, regio-specifieke kennis, specifieke kennis van mensen en hun concrete contexten (vragers van sociaal werk) blijven dus buiten beschouwing.

- ▶ De indeling in de zeven bouwstenen moet bevorderen dat de kennisbasis enerzijds *direct kan worden verbonden met de beroeps- en opleidingsprofielen en zich anderzijds goed leent voor een inhoudelijke vulling vanuit de relevante wetenschappelijke disciplines*. De indeling in bouwstenen helpt dat de kennisbasis een brug slaat tussen wetenschappelijke kennisbronnen en beroepsuitoefening. Een professional sociaal werk kan bij elke willekeurige taak putten uit kennis van meerdere bouwstenen.
- ▶ *De bouwstenen kunnen in het curriculum dus ook niet rechtstreeks vertaald worden naar modules.*

We kijken wat de zeven bouwstenen zijn en waar de opleiding, die de kwalificaties centraal stelt, deze kennisontwikkeling het beste kan positioneren⁶⁴:

1. Kennis over het beroep sociaal werk. Kwalificaties 8, 9 en 10. Kennis over het beroep, inclusief positionering t.o.v. andere beroepen behoort tot de algemene kennishorizon en kan/moet in aparte modules behandeld worden (omdat tijdens het beroepsmatig handelen in de regel niet op het beroep zelf kan worden gereflecteerd). Kennis over het beroep, zoals bedoeld in de kennisbasis moet actief verworven worden.
 - 1.1. Kernwaarden en de maatschappelijke opdracht van sociaal werk
 - 1.2. Kerntaken en grondvormen van beroepshandelen van sociaal werk
 - 1.3. Legitimering, onderbouwing en positionering van sociaal werk
2. Kennis over de gebruikers van sociaal werk: kwalificaties 1, 2, 3 en 4. Deze kennis is verweven in het professioneel handelen en kan al handelende verworven worden: namelijk *het bevorderen van sociaal functioneren van mensen en hun sociale context*. Het actief bevorderen van sociaal functioneren is gebaseerd op kennis over de gebruikers. Het onderzoek naar de gebruiker (open staan, present-zijn, analyse van context etc.) valt hieronder. Deelkennis via modules (psychologie, sociologie) is mogelijk.
 - 2.1. Sociale kwaliteit van samenleven
 - 2.2. Sociaal functioneren van individuen, groepen en gemeenschappen
 - 2.3. Sociale ontwikkeling en individuele levensloop

⁶⁴ De opleiding beschikt over een document van Trijnke van Dijk en Sultan Topaloglu van maart 2020 dat inzichtelijk maakt hoe en dat deze kennisbasis wordt ontwikkeld in studiejaar 1 en 2: Kennisbasis Jaar 1-2 SW.

3. Kennis over de werkwijzen sociaal werk: kwalificaties 1, 2, 3 en 4 en deels ook 5 en 10. Deze kennis is zuiver methodische expertise, dat wil zeggen een combinatie van weten hoe te handelen in welke context en daadwerkelijk als zodanig kunnen handelen. Het onderzoek naar de gebruiker hoort hierbij. Werkwijzen kunnen al uitvoerende worden geleerd, maar meer generieke kennis via modules is ook mogelijk.
 - 3.1. Praktijktheoretische benaderingen
 - 3.2. Methodisch werken
 - 3.3. Normatieve en levensbeschouwelijke dimensie
4. Kennis over de organisatie sociaal werk. 2e kerntaak, kwalificaties 5, 6 en 7. Deze kennis lijkt deels kennis van de beroepspraktijk die apart verworven kan worden. Kennis van de organisatie van sociaal werk kan ook al doende worden verworven, maar grondbeginselen van organiseren, besturen, beleid, soorten instellingen en voorzieningen (sociale kaart) kan goed in theoretische modules worden behandeld.
 - 4.1. Sociale kaart: overzicht van voorzieningen
 - 4.2. Bestuur en beleid
 - 4.3. Organisaties in sociaal werk en sociaal ondernemerschap
5. Kennis over de maatschappelijke context sociaal werk. Kwalificaties 4 en 10. Deze kennis overlapt de vorige, maar is primair gericht op de actuele maatschappelijke context. Deze kennis is bekendheid met de actualiteit, maar ook hiervoor geldt dat onderdelen gewoon in aparte modules kan worden behandeld.
 - 5.1. Politiek beleid en wetgeving
 - 5.2. Historische context
 - 5.3. Internationale context
6. Onderzoek en innovatie sociaal werk. Kwalificaties 9, kan ook bij 1-5 worden gedacht. Deze kennis ondersteunt het onderzoekend vermogen van Professionals sociaal werk. Onderzoek naar mensen en hun contexten behoort tot het methodisch handelen. Meer generiek gericht onderzoek naar het succes van interventies, naar leefomgevingen, naar sociale deficiënties vormt een apart deel van beroepsbeoefening (gebaseerd op ervaringen maar ook los van ervaringen). Praktijkonderzoek in het sociaal werk heeft veelal een agogisch (veranderkundig) doel en is dus verbonden aan een concrete praktijk.
 - 6.1. Praktijkgericht onderzoek in sociaal werk
 - 6.2. Methoden van onderzoek in sociaal werk
 - 6.3. Innovatie van het sociaal werk
7. Professionalisering sociaal werk. Kwalificatie 8. In de regel worden deze vermogens ook meer impliciet ontwikkeld, namelijk door te doen, door te overleggen, door samen te werken, door keuzes te maken.
 - 7.1. Leervermogen
 - 7.2. Vakbekwaamheid
 - 7.3. Loopbaanontwikkeling en employability

Borging van de kennisbasis in het curriculum

De opleiding stelt elke bouwsteen inclusief de uitwerking in drie kennisgebieden aantoonbaar in het curriculum aan de orde. De opleiding stelt dat ze de zeer omvangrijke landelijke detailuitwerking op elk van drie kennisgebieden per thema alleen indicatief gebruikt voor de eigen invulling van de kennisgebieden en niet limitatief of volledig verplichtend.

3. Hoe verder?

1. Herijking leerresultaten. De tekst stelt voor dat de opleiding Sociaal Work haar vijf oorspronkelijke competenties converteert naar de tien landelijke kwalificaties. De argumentatie ervoor is beschreven in de inleidende tekst van hoofdstuk 2 onder bullet 1. In paragraaf 2.1. is deze conversie uitgevoerd, in bijlage 5 wordt het proces van conversie getoond. De gekozen benadering moet worden vastgesteld.
 - a. Dit voorstel is geen wet van meden en perzen. Het kon in principe ook omgekeerd, dan was het landelijk profiel aangetoond in de vijf competenties. Een dergelijke interventie resulteert in bijstellingen van de inhoud van de vijf competenties en in een transformatietabel die steeds moet worden gehanteerd. Er zijn dus geen principiële doorslaggevende argumenten voor de keuze voor de conversie van de vijf competenties naar de tien kwalificaties. De argumenten betreffen het gebruiksgemak van de opleiding, het onderscheiden van landelijke standaard en eigen visie en eenvoudige transparantie in verband met accreditatiewaardigheid (de basis aangetoond in orde).
2. Herijking en curriculum: de tien kwalificaties zijn een neutrale conversie van de vijf oorspronkelijke competenties van de opleiding. Bij de start van het project is hiervoor een conversieschema opgesteld (zie Bijlage 5). Dat betekent dat er *in principe* geen inhoudelijk verschil bestaat tussen nieuwe en oude leerresultaten. Dat betekent dat deze herijkte tien kwalificaties op zichzelf niet hoeven te leiden tot veranderingen in het curriculum. Wel dienen op enig moment de dekkingsmatrix herzien te worden en dienen de verwijzing in de leerstofbeschrijvingen naar de competenties herzien te worden in verwijzing naar de kwalificaties. Indien de dekkingsmatrix van de vijf competenties met het curriculum deficiënties had, blijven deze deficiënties ook in de nieuwe dekkingsmatrix (en moeten dus inhoudelijk opgelost worden met inhoudelijke aanpassingen van het onderwijs *om de basis in orde te krijgen*).
3. Herijking + en curriculum: De detailuitwerkingen van elk van de tien kwalificaties zijn (grotendeels) gebaseerd op teksten van de oorspronkelijke vijf competenties van de opleiding. In principe moeten dus, als de dekkingsmatrix compleet is, ook deze detailleringen al aanwezig zijn in het onderwijs. Echter zijn ook enkele actuele ontwikkelingen ingebracht in de detailleringen van de tien kwalificaties (zie ook paragraaf 1.5.2 en paragraaf 1.8).
 - a. Met het begrip sociale innovatie wordt een nadere accentuering van de kwalificaties 3 en 4 bepleit. Sociaal werkers richten zich niet uitsluitend op mensen als individu en op hun individuele leefomgeving, ze richten zich nadrukkelijk ook op sociale innovatie van netwerken en de samenleving. Deze accentuering vraagt inhoudelijk iets van het curriculum.
 - b. Met het begrip interdisciplinair samenwerken wordt een nadere accentuering gevraagd van kwalificatie 6. Via kwalificatie 6.1 wordt het punt over de Rotterdams organisatie van sociaal werk, genoemd onder 1.5.2, aangestuurd..
 - c. We gaan ervan uit dat de onder 1.5.2. genoemde Rotterdams punten al in het curriculum aanwezig zijn. Ze worden onder verschillende detailuitwerkingen genoemd.
 - d. Paragraaf 1.5.1 (in het geheel, maar in het bijzonder punt 5) beschrijft de betekenis die de opleiding toekent aan de ontwikkeling van persoonlijk professionele vaardigheden. Dit belang is onderschreven door alle stakeholders. Deze persoonlijk professionele vaardigheden zijn verweven in de kwalificaties, ze zijn dus geen derde vorm van leerresultaten naast de kwalificaties en de kennisbasis. Dat laat onverlet dat de opleiding kan besluiten, ten behoeve van aparte reflectie op persoonlijke professionele ontwikkeling van studenten, om de voornaamste persoonlijk professionele vaardigheden te beschrijven (expliciet te maken) voor studenten, docenten en werkveld en deze te gebruiken in het onderwijs. Deze verbeteringen gaan (waarschijnlijk) verder dan de basis op orde. Dat bijvoorbeeld sociale innovatie/ sociale verandering op een bepaalde wijze deel uitmaakt/gaat uitmaken van de kwalificaties van bachelors sociaal werk, staat vast, maar daarmee is nog niet gezegd wanneer de opleiding in deze aanvulling op de standaard kwalificaties (2017) in het onderwijs gaat voorzien. De opleiding kan besluiten de verschijning van het nieuwe Landelijk Opleidingsdocument af te wachten (waarschijnlijk midden 2023).

4. Kennisbasis. De tekst stelt voor om de aansluiting op de landelijke kennisbasis expliciet te borgen op het niveau van de bouwstenen en op de uitwerking van elke bouwsteen in de drie hoofdgroepen. In het Landelijk Opleidingsdocument (2017) wordt elke hoofdgroep uitgewerkt in (veel) detailaanwijzingen voor kennis. De tekst stelt voor om de deze detailleringen zeker als inspiratie en richtingaanwijzer te gebruiken, maar niet als afvinklijst. Vooralsnog hoeft de invoering van deze kennisbasis geen gevolgen te hebben voor het curriculum omdat een check in het voorjaar 2021 heeft uitgewezen dat de kennisbasis goed aanwezig is in het curriculum. Nadere visieontwikkeling en accentueringskeuzen, bijvoorbeeld ten aanzien van de vraag van studenten naar meer kennis over praktijkinstellingen, instituties en regelgeving en/of de vraag van de WAR en anderen naar meer juridische kennis en expertise, kunnen wel leiden tot veranderingen in de kennisbasis waarin het curriculum voorziet.
5. Integratief sociaal werk en profielen. Onder paragraaf 1.6. is de aanbeveling opgenomen om het integratieve karakter dieper in de opleiding te borgen (dus ook in de jaren 3 en 4) en om de profielen minder als drie aparte, gescheiden zuilen te benaderen (doordat ze volledig van elkaar zijn afgescheiden in de jaren 3 en 4). Zie ook punt 10. Deze aanbeveling vereist een interventie in het curriculum.
6. Ontwikkelingen. Er is gekozen voor een verkennende en open bijlage over ontwikkelingen vanuit de gedachte dat de landelijke verkenningcommissie een diepgravende verkenning doet naar ontwikkelingen en hun betekenis voor sociaal werk (en de opleidingen). Bij de verschijning van de landelijke verkenningrapportage (2022) dient de bijlage geactualiseerd te worden.
7. Thema's semesters. Wellicht is het tijd voor de opleiding om haar huidige semesterthema's te herzien en om bij die herziening ook de wederzijdsheid kenniscentra en onderwijs in de overwegingen te betrekken. Hiervoor wordt in Bijlage 1, paragraaf 3 een denkwijze aangereikt. In die Bijlage wordt ook gesteld dat de leerwerkgemeenschappen een goed aanknopingspunt vormen voor zowel de thematisering van actualiteit in het onderwijs als het samenwerken met de kenniscentra Talentontwikkeling en Innovatie in de Zorg. Een verandering van semesterthema's is een ingrijpende verbeteringsactie, die wellicht verder reikt dan de basis op orde.
8. Uitwerken in niveaus? In deze versie zijn de kwalificaties op eindniveau geformuleerd. De kwalificaties geven docenten de inhoudelijke aanwijzingen om de leerdoelen van onderwijseenheden te kunnen formuleren. De niveau-indicaties (bijlage 4) specificeren het bachelorniveau van aspecten van de leerdoelen: kennis, toepassen van kennis, onderzoekend vermogen, professioneel vakmanschap, communiceren en leer-vermogen⁶⁵. De opleiding kan besluiten om met behulp van de (landelijke) niveau-indicaties elk van de tien kwalificaties uit te werken in jaarniveaus, om daarmee docenten concretere houvast te geven voor de formulering van de leerdoelen. De opleiding kan ook besluiten tot een upgrade van de niveautabel uit het Opleidingsprofiel (2017), zie inleiding hoofdstuk 2, punt 8. De keuze wordt gebaseerd op een inschatting van wat docenten nodig hebben aan inhoudelijke kaders/aanwijzingen om de toetsbare leerdoelen van onderwijseenheden te formuleren.
9. Social Work. De opleidingsnaam Social Work is zowel de Croho-geregistreerde naam van de opleiding als de naam van het bachelordomein waaronder de opleiding valt. Op het bachelordiploma Social Work moet dus ook Bachelor of Social Work staan. Ook de meeste bacheloropleidingen die nog de oude namen hanteren, staan ook geregistreerd onder het bachelordomein Social Work en dienen die naam op het diploma te vermelden. Er is tijdens de ontwikkeling van het Landelijk Opleidingsdocument (2017) van gedachten gewisseld over naamsverandering naar *Sociaal Werk*, maar er is besloten de al bestaande naam Social Work te behouden. Social Work is de internationaal (h)erkend overkoepelende beroepsnaam en opleidingsnaam, die volgens de te converteren opleidingen beter bij de opleiding paste dan sociaal werk. De projectgroep heeft niet gereflecteerd op de vraag naar de toegevoegde waarde van een eventuele naamsverandering van de opleiding naar Sociaal Werk. De beste plek om de vraag naar de toegevoegde waarde van naamsverandering aan de orde te stellen, is volgens de projectgroep het sectoraal overleg Sociale Studies.

⁶⁵ Deze aspecten zijn De Dublin-descriptoren en de zogenoemde hbo-standaard.

Enkele overwegingen:

- a. In het Croho-register is de naam Sociaal Werk (nog) niet te vinden.
 - b. De nieuwe naam van de beroepsvereniging is: *Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)*. Het platform van werkgevers en werknemers heet: Sociaal Werk werkt! Op het registerplein wordt gesproken van registratie van sociaal werkers.
 - c. Op de NVAO-website wordt gesteld dat het opleidingen mogelijk is onder bepaalde condities een naamswijziging aan te vragen: de inhoud moet gelijk blijven, de naamsverandering moet beargumenteerd en mag er niet toe leiden dat de opleiding naar een ander bachelordomein verhuist. Ofwel: bij naamsverandering van de Rotterdamse opleiding naar Sociaal Werk, blijft Bachelor of Social Work op het diploma.
10. Het debat over de drie profielen en over registratie. De projectgroep heeft gereflecteerd op de vraag naar de adequaatheid van de drie profielen, op de vraag naar de waarde van handhaving/profilering van het onderscheid GGZ & Zorg binnen het profiel Zorg van de opleiding Social Work Rotterdam en op de vraag naar registratie. De projectgroep beveelt aan, om dubbel werk te voorkomen, de huidige beleidskeuzen en indelingen te handhaven/uit te voeren, totdat beeldvorming op landelijk niveau is afgerond en landelijke besluitvorming over een aantal (landelijk netelige) kwesties is gerealiseerd. De projectgroep volstaat hier met het uiteenzetten van de verschillende factoren die (al lange tijd, landelijk) in het geding zijn:
- a. Er bestaat onder de landelijk bacheloropleidingen de nodige onvrede met de drie vastgestelde profielen. Het profiel Welzijn en Samenleving zou te breed zijn en te weinig onderscheidend, het profiel Jeugd zou te veel generieke aspecten hebben (dat wil zeggen dat Jeugd sowieso een groot onderdeel is en moet zijn binnen het integratieve deel van de opleiding) en binnen het profiel Zorg zou het onderscheid (GGZ, LVB) wel/niet moeten worden aangebracht. Verder zouden de drie profielen niet goed matchen met relevante onderscheiden in concrete werkcontexten. De verwachting van de projectgroep is dat de verkenning naar de betekenis van ontwikkelingen ook aanbevelingen genereert voor herijking van de profilering. De Verkenningscommissie Sociaal Domein (verwachte rapportage in 2022) zal ook aanbevelingen geven over nieuwe/andere profilering. Het heeft volgens de projectgroep dan ook toegevoegde waarde om investeren in het kenbaar maken van de eigen overwegingen in het landelijk overleg.
 - b. De onderscheiden die BPSW hanteert zijn: maatschappelijk werkers, jeugdhulp- en zorgwerkers, sociaal werkers, sociaal agogen, begeleiders in de gehandicaptenzorg. Deze onderscheiden matchen niet met de drie profielen. Daarnaast hanteert BPSW een veelheid aan verschillende functiegroepen. De gedachte van de projectgroep is dat BPSW zal worden geraadpleegd ten behoeve van het nieuwe Landelijk opleidingsdocument.
 - c. Werkgevers en ook opdrachtgevers dringen aan op- en vereisen registratie om te kunnen werken binnen bepaalde contexten, in het bijzonder GGZ en Jeugd. Ze geven aan, aan welke vereisten in de bacheloropleiding voldaan moet zijn (zie paragraaf 1.6). Ze stellen daarmee opleidingen voor een dilemma. Studenten willen (terecht) graag zekerheid dat ze in een bepaalde context (meteen) aan de slag kunnen en zijn dus gemotiveerd prioriteit te geven aan registratie (omdat ze als het niet lukt geregistreerd werk te vinden, toch in het andere domein op zoek kunnen, omgekeerd kan dit niet). Met name het profiel Welzijn & Samenleving (het meest integratieve domein met een focus op individuele hulpverlening) heeft eronder te lijden (bij veel landelijke opleidingen). Het debat over de voor- en nadelen van de verbinding van registratie-eisen aan de bacheloropleidingen, is een slepende landelijke kwestie. Volgens de projectgroep is het zaak dat de sectorraad Sociale Studies en de betreffende werkgevers over deze kwestie tot een vergelijk komen.
 - d. Op het Registerplein kunnen Professionals sociaal werk (MBO, Ad, HBO, Master) zich als sociaal werker laten registreren. De visie van de projectgroep is dat deze registratie beperkt toegevoegde waarde heeft boven het opleidingsdiploma. Er is een ethische adviescommissie bij lastige casuïstiek aan verbonden. Registratie is niet vereist door het werkveld, ze is generiek van toepassing voor alle sociaal agogische opleidingen, het is niet helder wat registratie inhoudelijk toevoegt aan het bachelordiploma Sociaal Werk en er is geen aparte accreditatie.

Bijlagen

Bijlage 1

Ontwikkelingen

Zoals gezegd heeft de sectorraad Sociale Studies begin 2021 een verkenningcommissie geïnstalleerd die tot opdracht heeft om die (inter)nationale ontwikkelingen in beeld te brengen⁶⁶. In dit hoofdstuk gaat het slechts om een eerste verkenning van ontwikkelingen die van betekenis kunnen zijn voor beroepsbeoefening, waarbij de vraag naar wat dan concreet die betekenis is voor de leerresultaten wordt geparkeerd in afwachting van landelijke ontwikkelingen, enkele meer overkoepelende conclusies daargelaten.

Onder paragraaf 1.8 zijn relevant ontwikkelingen kort beschreven. In deze Bijlage 1 wordt:

- ▶ Onder paragraaf 1 *sociale innovatie* als vermogen van toekomstige sociaal werkers uitgebreider beargumenteerd. In paragraaf 1.8 is dit kort beschreven als de eerste ontwikkeling.
- ▶ Onder paragraaf 2 wordt het vermogen tot samenwerken in interdisciplinaire en interprofessionele context nader beargumenteerd. Dat is de tweede ontwikkeling die in paragraaf 1.8 is beschreven.
- ▶ Onder paragraaf 3 wordt de actualiteit van het curriculum beschreven.

1. Sociaalmaatschappelijke Ontwikkelingen – sociale innovatie

De opleiding stelde in 2014-2015 dat bij de paradigmaverandering in welzijn en zorg ook specifieke neoliberale aspecten in het geding waren. De neoliberale ethiek als overheidsethiek heeft als uitgangspunt zoveel als mogelijk aan de marktwerking over te laten, een qua voorzieningen smalle overheid en een hoge mate van zelfvoorziening van burgers. Deze ethiek betekende inbreng van marktwerking in zorg en welzijn, streven naar kostenefficiëntie (bezuinigingen), nadruk op kwantitatieve meetbare resultaten, inzet van directe technologische oplossingen voor sociale vraagstukken en (meer) geldend maken van de economische wetten van vraag en aanbod in de welzijns- en zorgvoorzieningen. De gemeente kreeg een rol als opdrachtgever, mede gedreven door beoogde kostenreductie in het sociaal domein, met de instellingen sociaal werk als opdrachtnemers (volgens zorgvuldige processen van aanbesteding). Dit neoliberale aspect heeft zeker betekenis gekregen in de ontwikkeling van het werk vanaf 2015. In de hedendaagse samenleving wordt het debat over de betekenis van de neoliberale ethiek in samenhang met een veelheid aan kritische verschijnselen volop gevoerd. Bij kritische verschijnselen kan worden gedacht aan een breed spectrum van sociale gebeurtenissen zoals sociale gevolgen van gaswinning in Groningen (schade aan woningen), sociale gevolgen van uitvoering wetgeving belastingfraude en kinderopvangtoeslagaffaire, sociale betekenis van vele plannen ronden terugdringen CO₂ uitstoot en klimaatverbeteringsplannen, gevolgen voor professionals van het ver doordringen van de zorgverzekeraars in het professioneel werken. De opvatting wint terrein dat de neoliberale ethiek in het afgelopen decennium te ver is doorgeslagen en dat de rol van de overheid moet worden bijgesteld. Het debat over de concrete betekenis van deze correctie wordt volop gevoerd.

Trefwoorden met betrekking tot positieve werking van de participatiesamenleving die zich sinds 2017 aftekenen: vele burgerinitiatieven in buurten en wijken voor welzijn van medebewoners, burgerinitiatieven in het kader van energietransitie, woon en bouwinitiatieven (ecowijken, woongemeenschappen, eigen vormgeving van huizen), wijkopbouwinitiatieven gericht op diversiteit, vrijwilligers (verenigingen, voedselbank, collectes).

⁶⁶ <https://www.vereniginghogescholen.nl/actueel/actualiteiten/vh-stelt-verkenningcommissie-hogere-sociale-studies-in>

Allerhande ondernemersinitiatieven en vrijwilligersinitiatieven tijdens Covid-maatregelen om de mensen te bedienen en tegelijk zelf wat om te zetten, gemeentes die er beter dan voorheen in slagen deze initiatieven te zien/horen en ondersteunen (in plaats van een raster over een wijk te leggen).

Trefwoorden die de kritische werking uitdrukken van de participatiesamenleving: zorgen over overbelaste mantelzorgers, gemeentelijke bezuinigingen op voorzieningen, schijnparticipatie, voorwaarden voor wijk-initiatieven zijn niet goed aanwezig met als gevolg dat er niets gebeurt, netwerken die elkaar versterken in wantrouwen en complotdenken, terugkeer tot traditionele beperkende netwerken.

Het ziet ernaar uit dat er anno 2021 een zekere *onzekerheid en onbehagen heersen*⁶⁷, die zich uiten in boosheid, verzet, vaak heftig in taal, soms ook gewelddadig. *We zijn ons steeds bewuster dat we leven in een (wereld) risicomaatschappij*⁶⁸. Deze onzekerheid en onbehagen hangen zeker samen met de maatregelen om de Coronapandemie te beheersen, maar er treden tegelijk ook dieper liggende sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen aan het licht die bijdragen aan ongemak met de bestaande sociaal maatschappelijke realiteit. Hieronder worden enkele ontwikkelingen aangestipt, die iets zeggen over en/of van betekenis zijn of kunnen zijn voor de (toekomstige) vormgeving van het sociale⁶⁹. De weergave van deze ontwikkelingen is gericht op de vraag naar de betekenis van ontwikkelingen voor (kwetsbare) mensen en voor sociaal werk.

- ▶ *Ontwikkelen van meer kansengelijkheid* is een thema dat vanuit verschillende invalshoeken een belangrijke rol speelt in het hedendaagse maatschappelijke debat. Versterken van kansengelijkheid vraagt sociaal maatschappelijke en economische ontwikkeling:
 - ▶ Opheffen van verschillende vormen van discriminatie is een terugkerend maatschappelijk thema. Black lives matter, L(esbian) G(ay) B(iseksueel) T(ransgender) Q(ueer), I(intersekse), A(seksueel) en P(anseksueel). Verschillen tussen mannen en vrouwen in beloning, in arbeids- en carrière mogelijkheden, intimidatie, geweld.
 - ▶ Verschillende vormen van armoede, waaronder intergenerationele armoede met generaties lange gevolgen voor educatie en deelname. Zonder wijziging in overheidsbeleid zal volgens Witte en Spierings de armoede in Nederland met een kwart toenemen. Zij maken gewag van dat de kwaliteit van leven van een miljoen mensen wordt ondermijnd in relatie tot armoede.
 - ▶ *Educatie*. Er zijn signalen van maatschappelijke afname taalvaardigheid, afname van gemiddelde leesvaardigheid, wellicht ook afname van andere basisvaardigheden. Een goed ontwikkeld onderwijs-systeem dat is ingericht op een veelheid aan toekomstgerichte educatiemogelijkheden en toch zijn er (te veel) kinderen die buiten de boot van de educatie vallen. Verschillen tussen hogeropgeleiden en lageropgeleiden, intergenerationele overdracht, voor- en vroegschoolse educatie (gericht op taalontwikkeling i.s.m. partners) en verbreden van de wereld van kinderen. Omgekeerd ook ruimte voor het erkennen van grenzen aan educatie bij verschillende mensen.
 - ▶ Thema's sociaal werk: kansengelijkheid, inclusie, sociale cohesie, uitsluiting, cultuurontwikkeling, educatie, basisvaardigheden, taalvaardigheid, armoede, reflectie op culturele vooroordelen, aangaan van langdurige relaties met mensen (die kunnen worden verstoord door aanbestedingscyclus).
- ▶ *Bevorderen van een gezonde leefstijl van mensen* is een breed gedragen maatschappelijk issue (aandacht voor verschillen in gezondheid ten gevolge van verschillen in sociaaleconomische positie, beweegprogramma's voor kinderen in gemeenten, investeren van gemeenten in sportverenigingen, debat over supermarkten en suikertoevoegingen in voedsel) en is gedurende de Coronapandemie nadrukkelijker onder de aandacht gekomen gezien de (veronderstelde?) grotere kwetsbaarheid van mensen met obesitas voor het virus. Gezondheid wordt nadrukkelijk begrepen, gezien de beïnvloedende maatschappelijke context, als een sociaal issue (en niet als slechts een individueel issue). Daarmee zijn gezondheid en leefstijl onderdeel van het domein van het sociaal werk.

⁶⁷ Toby Witte & Frans Spierings, *Gevraagd 2030: expertise in sociale innovatie*, najaar 2020, pag. 1. De cursieve passages in deze paragraaf zijn citaten uit deze tekst.

⁶⁸ Witte & Spierings (2020).

⁶⁹ Deze hier geschetste ontwikkelingen stemmen qua intentie overeen met de opsomming van Toby Witte & Frans Spierings, *Gevraagd 2030: expertise in sociale innovatie*, najaar 2020, maar zijn een verzameling vanuit diverse bronnen.

- ▶ *Bevorderen van kanselijkheid op deelname aan de arbeidssamenleving.* Een breed spectrum aan vraagstukken en ontwikkelingen.
 - ▶ Toenemende omvang met ZZP'ers (deels ten gevolge van een veranderende opvatting over expertises en arbeidskracht van het bedrijfsleven, deels wijst het op wens naar zelfredzaamheid) een arbeidsbenadering die voor bepaalde groepen ook kritische gevolgen heeft (arbeidsomstandigheden, inkomenszekerheid, pensioenopbouw, een groep voor welke de coronamaatregelen enorme impact hebben).
 - ▶ Het debat over de lonen die in veel branches decennialang niet zouden zijn gestegen.
 - ▶ Het debat over de druk op de arbeidsmarkt door concurrerende goedkopere krachten (te lage lonen) uit andere (Europese) landen waardoor oorspronkelijke arbeidskrachten wellicht worden weggeconcurrereerd (te duur zouden zijn). Tegelijkertijd zijn lonen, arbeidsvoorwaarden en huisvesting van deze goedkopere krachten niet in lijn met Nederlandse wetgeving. Europese sociale wetgeving, met nadruk op arbeidswetgeving, wordt verder ontwikkeld.
 - ▶ Outsourcing van arbeid en productie naar zogenoemde lage lonenlanden door Nederlandse bedrijven.
 - ▶ De discussie over mogelijkheden voor mensen met beperkingen op de reguliere arbeidsmarkt versus aparte arbeidsvoorzieningen en bedrijven.
 - ▶ Digitalisering en robotisering van arbeid die niet direct leidt tot reductie van de arbeidsmarkt maar die wel verschillende nieuwe vermogens van mensen vraagt en blijft vragen.
 - ▶ Thema's sociaal werk: internationale verantwoordelijkheid van bedrijfsleven, outsourcing en rechtvaardigheid, sociaal economische zekerheid, armoede, schulden, educatie, arbeidsinclusie, arbeidsparticipatie, passende arbeid, passende arbeidsomstandigheden, maar ook (Europese) arbeidswetgeving, (Europese) sociale wetgeving.
- ▶ *Politiek en overheid.* In de afgelopen decennia zijn verschillende oorspronkelijke overheidstaken naar de markt gebracht, in de gedachte dat marktwerking bijdraagt aan kostenbesparing en kwaliteitsverbetering. De bescherming van mensen die te maken hebben met gevolgen van interventies in het algemeen belang (gaswinning, energieproductie, windenergie, vervuilende uitstoot die schadelijk is voor de directe omgeving) laat te wensen over. De aan verschillende sociale voorzieningen verbonden uitvoeringsregels en controlemechanismen worden als te rigide ervaren. Rigidisme dat er wellicht te veel vanuit gaat dat mensen die voorzieningen behoeven misbruik maken van deze voorzieningen. Thema's sociaal werk: sociale innovatie, weerbaarheid, transitie.
- ▶ *Europeanisering en globalisering.* Europees geregeld sociaal beleid wordt verder uitgebreid en uitgerold binnen de Unie. Verdere ontwikkeling van een Europese identiteit in combinatie met anti-Europese nationalistische sentimenten en Europese regelgeving versus nationale belangen blijven een issue. Vluchtelingenvraagstukken en migratievraagstukken waar de Europese Unie als geheel nog weinig raad mee weet, blijven van betekenis. Veranderingen in de bevolkingsaanpak die culturele implicaties hebben blijven van betekenis. Gebeurtenissen die oorspronkelijk in andere landen plaatsvinden, hebben mede via inzet van sociale media ook een impact elders, in die zin is de nationale sociale context tegelijk een internationale context.
- ▶ *Sociale cohesie in de wijken.* Grootstedelijke bevolking (Rotterdamse bevolking) is divers qua culturele afkomst, grote verschillen in kansen, in inkomens en in besteding, gezondheid, scholing. Elke eenheid met eigen opvattingen over thuis voelen, wat wel en niet kan in de wijk, grote en kleine irritaties. Gebrek aan sociale cohesie en sociale erkenning in wijken kunnen escaleren en bijdragen aan (gewelds)uitbarstingen, radicalisering e.d. ook: straatcultuur, wapens mee naar school en dergelijke. Thema's sociaal werk: superdiversiteit, inclusie, sociale cohesie, jeugd, straat, Europa.
- ▶ Gestegen huizenprijzen, vercommercialisering van de huurmarkt in samenhang met lage rentes en toenemende schaarste door kleiner worden van eenheden die een woning willen, instroom in grote steden woningnood, gevolgen van bouwstop na vorige financiële crisis, reductie uitstoot CO₂ enz. Thema's sociaal werk: huisvesting, wijkopbouw, samenleven.
- ▶ *Digitalisering, technologisering en samenleving.* Professionals sociaal werk moeten expertise hebben op het gebied van betekenis en werking van sociale media voor het maatschappelijk leven. Technologisering kan echter ook betekenen dat mensen in alle vormen van openbaarheid minder ondersteuning kunnen krijgen van mensen in (geen kassières, geen OV-loket, ingewikkelde onpersoonlijke routes als dingen niet lukken). Zeker voor mensen die minder taal-, reken- en ICT-vaardig zijn, kan dit een bron van onzekerheid, uitsluiting en wellicht ook agressie zijn. Thema's sociaal werk: inclusie, digitale geletterdheid van kwetsbaren en hun toegang tot digitale scholing/apparaten.

- ▶ *Digitalisering van het beroep.* Professionals sociaal werk moeten reflecteren op de betekenis van digitalisering voor het beroep zoals e-health en e-social work. Professionals sociaal werk (en de mensen die gebruik maken van sociaal werk) zijn (nog) niet goed ingesteld op blended care. Professionals sociaal werk zijn present en komen op dialogische wijze met de mensen samen tot aanpak. Kunnen Professionals sociaal werk op afstand voorkomen en/of signaleren? Wellicht hoort signaleren meer in de wijk en/of bij andere netwerken zelf, die hun eigen kracht hebben versterkt en die in staat zijn mensen in deze complexe context te beschermen. Wat betekenen een toenemende inzet van digitale middelen in de communicatie voor het werk? En voor de opleiding? Frans Spierings en Toby Witte⁷⁰: *De beleidsmaatregelen als een lockdown en social distance, hebben niet alleen het leven van mensen, maar ook de werkpatronen en aanpakken in het sociaal werk onvoorzien onder druk gezet. Huisbezoeken, ambulante dienstverlening, outreachend werk, groepswerk, opbouwwerk konden niet op de reguliere manier doorgang vinden. Waarmee het 'feeling houden' met de samenleving, op straat en in de wijken, in de huishoudens achter de voordeur ernstig gehinderd is.*

De hoeveelheid aan kritische ontwikkelingen en trends, de herhaling en uitvergroting ervan, de onzekerheid en onrust die deze met zich meebrengen dragen eraan bij, ondanks de verschillende maatregelen, dat mensen de samenleving percipiëren als *risicosamenleving*. Witte & Spierings zeggen hierover: *We weten onvoldoende hoe deze trends zich stapelen, hoe we op het samenkomen van deze trends moeten reageren, welke interdependenties deze met zich meebrengen en wat de verwevenheid is. Ook wisten we in het verleden niet goed hoe we op de ontwikkelingen moesten anticiperen, behalve ze op de loop te laten*⁷¹.

We worden ons steeds bewuster dat we leven in een (wereld)risicomaatschappij. Allen verlangen we naar veiligheid en zekerheid. Risico's zijn in de beleving van mensen onaanvaardbaar geworden en burgers eisen van hun overheid dat alles wat in toekomst mis zou kunnen gaan nu al wordt voorkomen, zo signaleren de sociologen Beck (2008) en Boutellier (2011). De meeste mensen kunnen niet aanvaarden dat de wereld fundamentele tekortkomingen kent. Niet alle pech, leed en risico zijn te voorkomen noch volledig uit te bannen. Niet voor elk vraagstuk – van obesitas tot overlast, van pesten tot klimaatverandering enzovoort – is een oplossing te vinden, stelt ook bestuurskundige Frissen (2013).

Witte & Spierings stellen de vraag naar de betekenis van Sociaal Werk in deze ontwikkelingen en gepercipieerde risicosamenleving. Zij concluderen dat sociaal werk zich meer dan ze tot heden heeft gedaan, zal gaan richten op innovatie van het sociale zelf (maatschappelijke voorzieningen, regelgeving, netwerken). De onderstaande tekstfragmenten zijn onverkort overgenomen uit (Witte en Spierings, 2020)⁷²:

Als sociaal werk niet bestaat, zijn anno 2030 maatschappelijke en sociale vraagstukken alleen met dwang en geweld op te lossen. In de Verenigde Staten, de bakermat van het community work, zien we het afschrikwekkende voorbeeld. Sociaalkundig werk speelt een sleutelrol in een complexe grootstedelijke context als die van Rotterdam.

Om toekomstige onzekerheden te kunnen ondervangen die een grote impact hebben op de samenleving 2030 moeten we als Hogeschool Rotterdam opleiding Social Work, samen met de kennis- en expertisecentra een kennisfundament opbouwen in sociale innovatie. Sociale innovatie gaat over het zoeken naar nieuwe antwoorden op en andere oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Oplossingen die vereisen dat onvoorziene transitiepaden worden ingeslagen dan de gebruikelijke en bekende paden. Oplossingen waarbij het evenmin vanzelfsprekend is dat de overheid een voortrekkersrol vervult. Wanneer Professionals sociaal werk daadwerkelijk innovaties willen realiseren zullen ze ook de gemeenten als opdrachtgever (financier) en stakeholder moeten kunnen benaderen en bij het proces betrekken en een passende plaats in co-creatieketens weten te organiseren. Sociale innovatie gaat dus enerzijds om het creëren van kansen, ontwikkelen van vernieuwende strategieën, manieren en organisatievormen om sociale

⁷⁰ Toby Witte & Frans Spierings, Gevraagd 2030: expertise in sociale innovatie, najaar 2020

⁷¹ Toby Witte & Frans Spierings, Gevraagd 2030: expertise in sociale innovatie, najaar 2020

⁷² Toby Witte & Frans Spierings, Gevraagd 2030: expertise in sociale innovatie, najaar 2020

problemen aan te pakken, anderzijds om vernieuwende manieren van samenwerking tot stand te brengen tussen professionals, maatschappelijke groepen, overheden, bedrijven en burgers op basis van gelijkwaardigheid.

Opleiden tot innovatieve Professionals sociaal werk in het sociaal domein is onvermijdelijk, omdat het sociaal domein zich in een transformatiefase bevindt. Leren leven en werken in een risicosamenleving noodzaakt tot innovatie en noopt tot méér dan alleen meebewegen maar evenzeer tot tegenbewegen met de politiek. En het innemen van een kritisch, constructieve positie ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken. Opleiden tot innovatieve Professionals sociaal werk is meer dan alleen het aanleren van competenties. Het vereist vooral ook een ondernemende, onderzoekende basishouding en het kunnen managen van het onverwachte, het kunnen omgaan met het 'niet-weten'.

Er is een vernieuwde hogere beroepsopleiding Social Work nodig die tegen 2030 breed opgeleide, kritische sociaal professionals aflevert met expertise in sociale innovatie. Deze 'expert in sociale innovatie':

- 1. Benut in samenhang naast de nu in het opleidingscurriculum tamelijk dominante psychologische en pedagogische kennis ook sociologische, antropologische, politicologische, filosofische, economische, juridische, criminologische, planologische en bestuurskundige inzichten.*
- 2. Heeft het vermogen tot reflectie en met name sociale reflexiviteit.*
- 3. Vindt aansluiting bij en werkt effectief in een politiek en bestuurlijk geladen context.*
- 4. Vertrekt vanuit democratische burgerschapswaarden en mensenrechten. Essentieel is dat sociaalkundig werk alles van doen heeft met richtinggevende en leidende morele principes.*
- 5. Zoekt aansluiting bij en werkt samen met andere professionele praktijken buiten het sociaal werk.*
- 6. Haakt aan op de aankomende energietransitie en Omgevingswet (fysieke domein).*
- 7. Kijkt ter versterking van eigen onderzoek, onderbouwing en sociaal innovatief handelen met een comparatieve blik over de landsgrenzen van Nederland heen. Raadpleegt en gebruikt internationale publicaties en leert o.a. van andere (buitenlandse) grootstedelijke ervaringen en experimenten. Het internationaal perspectief is binnen sociale opleidingen nog altijd een stiefkindje.*
- 8. Is qua denken en handelen breed georiënteerd. De profielen binnen de bacheloropleiding sociaal werk zijn niet bedoeld als een specialisme maar expertisegebieden die elkaar in de praktijk nodig hebben en tegengekomen. Die profielenverbinding is in de huidige onderwijspraktijk zwak. De sociaal innovatieve expert verbindt deze expertisegebieden.*
- 9. Streeft qua professionele ontwikkeling naar academisch (master)niveau. Werkt met bestaande kennis, verbindt en reikt nieuwe praktijkkennis (kennistransfer) aan binnen de context van onder meer Rotterdam. De expert in sociale innovatie is bruggenbouwer voor eigen en andere (onderwijs)organisatie(s) en de Rotterdamse samenleving.*

2. Ontwikkelingen rondom samenwerken in interdisciplinaire en interprofessionele context

De samenvattende betekenis van de onderstaande verschijnselen is dat voor sociaal werken het werken in interdisciplinaire en interprofessionele context in betekenis toeneemt:

- ▶ Het decentralisatieproces is niet afgerond, er valt organisatorisch nog het nodige te leren en te ontwikkelen: opdrachtgeverschap en opdrachtnemerschap, aanbestedingsprocessen, dienstverbanden, resultaatgerichtheid, duurzame probleemoplossing, verhouding discretionaire ruimte versus regels. Een voorbeeld is de jeugdzorg. Gemeenten hadden bij de start geen duidelijk beeld van de kennelijke omvang en diepgang van de jeugdproblematiek, in die zin dat de voor jeugd beschikbare budgetten structureel te gering leken en/of de organisatie van jeugdzorg niet goed werkte. In de praktijk bleken soms oorspronkelijke ondersteuningsmogelijkheden en ondersteuningsnoodzaak niet meer goed toegankelijk terwijl niet direct passende alternatieven voorhanden waren. De problematiek leidde herhaaldelijk tot landelijke ophef en tot het beeld dat jeugdondersteuning (weer) meer landelijk georganiseerd moet worden en er meer budget noodzakelijk zou zijn (er zou onterecht bezuinigd zijn, in de rijksbegrotingen is steeds voorzien in aanvullingen). Innovatie van onderdelen van jeugdzorg is gaande: verschillende gemeenten investeren in versterking van netwerken waarin men voorheen minder investeerde (sportverenigingen, jeugdvoorzieningen, ondersteunen van burgerinitiatieven). De Rijksoverheid voorziet in aanvullende financiering.

- ▶ Professionals sociaal werk werken met verschillende disciplines en professies samen op dossiers (sociale vraagstukken). Een groot deel van het sociaal werk vindt dus in een andere context plaats dan binnen alleen een gespecialiseerde instelling. De verdere vormgeving van dit interdisciplinair/interprofessioneel werken in combinatie met de ontwikkeling/borging van het eigen werkdomein van Professionals Sociaal Werk in verhouding tot aanliggende domeinen/expertises is een uitdaging.
- ▶ Eén van de ontwikkelingen in de organisatie van zorg en welzijn is het streven dat mensen één loket, één aanspreekpunt hebben van waaruit regie gevoerd kan worden (van waaruit zij zelf de regie kunnen houden) op meer specialistische hulp en zorg. Dat aanspreekpunt wordt het keukentafelgesprek genoemd in de nieuwe setting. De sociale wijkteams zouden de eigenaars worden van dit *keukentafelgesprek* (dus van het dossier). In de sociale wijkteams zouden educatieve expertise, medische expertise, sociale expertise, juridische expertise aanwezig zijn. Professionals sociaal werk nemen, gezien het integratieve brede karakter van hun expertise, de positie van dossierhouder op zich nemen (initiatief, eigenaarschap).

3. Een actueel curriculum dat aansluit op ontwikkelingen

De opleiding wilde in 2014-2015 dat concrete (Rotterdamse) ontwikkelingen en trends op kerngebieden van het maatschappelijk leven een plek kregen in het nieuwe curriculum. Die plek werd mogelijk via de inrichting van zogenoemde leerwerkgemeenschappen. De leerwerkgemeenschappen staan conform hun eigen aard open voor actualiteit. In het Opleidingsprofiel (versie 2015) werden in Bijlage 3 de volgende semesterthema's beargumenteerd⁷³:

1. *Superdiversiteit. Subthema's: (1) het beroep, (2) de ander en (3) het beroep, de ander en ik*
 - a. Trefwoorden (2015): Groepsidentiteit, normen/waarden, insiders/outsidere, Polarisering/radicalisering, etnische spanningen, seksuele voorkeuren, Rotterdammerschap, discriminatie/racisme, subculturen, integratie, vluchtelingen, migratie, straatcultuur, tolerantie
2. *Inclusie. Subthema's: (1) Sociale uitsluiting (2) Economische ongelijkheid, (3) Civil Society*
 - a. Trefwoorden (2015): Participatie in arbeid, school, wijk, netwerk. Schooluitval, werkloosheid. Re-integratie. Vrijwilligerswerk. Mantelzorg. (V)rechtscheiding en verlies aan sociaal netwerk. Tegenprestatie. Rouw en verlies. Sociale uitsluiting, Laag opgeleid, Intergenerationele overdracht, moderne *armoede, werkende armen, voedselbanken, schuldhulpverlening*
3. *Macht en Onmacht Subthema's: (1) onder ogen zien (2) Gewelddadig systeem (3) Gezond omgaan met macht en geweld.*
 - a. Trefwoorden (2015): geweld in de relatie. Huiselijk geweld. Maar ook jeugdcriminaliteit (gedrag van jongeren van 12-18 jaar waarbij bepaalde- in wetboeken vastgelegde- normen worden overtreden en waarop een straf staat), cybercrime, drugs, fraude en witwassen, inbraken in woningen en bedrijven, kinderporno, mensenhandel, overvallen, straatroof, liquidaties, zware milieucriminaliteit, geweld als zwaarste vorm van criminaliteit, rechtshandhaving.
4. *Kwaliteit van leven. Subthema's (1) de basis (2) het plan (3) in actie*
 - a. Trefwoorden (2015): Emancipatie, Sociaal, economisch en cultureel kapitaal, gezondheidzorg, Sociale veiligheid, vrijheid, zingeving, Sociale zekerheid, vrijetijdsbesteding Leefsituatie en geluk, verliesverwerking.

Overige in 2015 beschreven thema's

5. *Seksualiteit. Trefwoorden (2015).* Nog nader uit te werken. Tolerantie, seksuele identiteit, pedofilie, seksualiteit en aids, Gender vraagstukken, seksuele diversiteitsvraagstukken, Mensenhandel, kinderporno, Prostitutie: legalisering, minderjarig, onvrijwillige prostitutie.

⁷³ Gebaseerd op de notitie: *Maatschappelijke thema's en vraagstukken Social Work*, 9 april 2015. Elk van de toenmalige thema's is uitgewerkt in een groot aantal trefwoorden. De thema's zijn gebaseerd op eigen onderzoek en op reflecties van het Kenniscentrum Talentontwikkeling. Omdat het interne auditpanel deze oorspronkelijke argumentatie voor de thema's niet in de documentatie aantrof, stelde ze een vraag naar de herkomst van deze thema's.

6. *Verslaving. Trefwoorden* (2015): Soorten verslaving (alcohol, medicijnen, internet, gok, online-gamen, eet, alcohol, heroïne, cocaïne), herkenning verslaving, ontstaan verslavingen, verschillende aspecten (maatschappelijke, psychologische, genetische), slachtoffers, psychiatrische aandoeningen, dak- en thuisloosheid, repressie, gevolgen (uitsluiting, gezondheid, sociale gevolgen, gevolgen voor de omgeving, financiële gevolgen), oordeelsvorming en vooroordelen, preventie. Afhankelijkheid van een bepaald middel (bijvoorbeeld drugs, alcohol, roken), waarbij er een onbedwingbare behoefte bestaat om dit middel te gebruiken Bron: <http://www.dokterdokter.nl/encyclopedie/verslaving/>

Via haar leerwerkgemeenschappen heeft de opleiding de mogelijkheid om actuele ontwikkelingen en trends in het curriculum aan de orde te stellen. Via de leerwerkgemeenschappen kunnen intensieve verbindingen tussen onderwijs en onderzoek gerealiseerd worden. Voor wat betreft de vraag naar de toekomstige semesterthema's kan de opleiding kiezen om, in overleg met de kenniscentra Talentontwikkeling en Zorg, een aantal van de semester (deel)thema's te verbinden met onderzoeklijnen en lectoraatsthema's zoals:

- ▶ Onderzoekslijn inclusie
- ▶ Onderzoekslijn optimalisering leerprocessen
- ▶ Inclusieve arbeid
- ▶ Digitale didactiek
- ▶ Begeleidingskunde
- ▶ Kwetsbare gezinnen, kansengelijkheid en kinderarmoede
- ▶ Professionele identiteit
- ▶ Opgroeien in de stad
- ▶ Taalverwerving en taalverwerking
- ▶ Jeugdpreventie
- ▶ Maatschappelijk zorg
- ▶ De gezonde wijk (KC Zorginnovatie)
- ▶ Bewegen naar gezondheid (KC Zorginnovatie)
- ▶ Zorg om Naasten (KC Zorginnovatie)
- ▶ De dooie hoek (KC Zorginnovatie)
- ▶ Balanceren tussen zelfmanagement en kwetsbaarheid (KC Zorginnovatie)

Bijlage 2

*De kennis- en onderzoeksagenda*⁷⁴

In het Landelijk Opleidingsdocument Sociaal Werk (2017) wordt het sociaal domein een ill structured domain genoemd. In dat document kreeg de term een constructieve betekenis: *er is in dit domein sprake van gebeurtenissen en situaties die in hoge mate uniek zijn qua samenstellende factoren en qua interactie daartussen*⁷⁵. Echter bezien vanuit de veelheid aan langs elkaar heen geschreven profielen, ontwikkelingen en beleidsnotities, zegt *ill structured domain* ook iets over de eenheid in visie op beroepsbeoefening sociaal werk zelf. Namelijk dat het domein van het sociaal werk een onvoldoende breed maatschappelijk begrepen en erkend eigen domein is waarin nog geen gestructureerd wetenschappelijk en professioneel discours gevoerd wordt over de eigen aard van dat domein en over beroepsbeoefening sociaal werk.

Dit verschijnsel van een ontbrekend goed gekaderd wetenschappelijk en maatschappelijk discours werd ook al in 2014 gesignaleerd door de Gezondheidsraad in *Sociaal Werk op een solide basis*. De Gezondheidsraad stelde vast dat een stimuleringsprogramma nodig was om een *volwaardig kennissysteem* voor het sociaal werk tot stand te brengen. *De Professionals sociaal werk zullen zelf hun beroepsorganisatie moeten uitbouwen en goede na- en bijscholing moeten opzetten. Gemeenten kunnen de professionalisering bevorderen door alleen sociaal werkers in te schakelen die zijn ingeschreven in een beroepsregister*. Er is, aldus de Gezondheidsraad in 2014, *een kennissysteem nodig*. In 2014 werd door de Commissie Boutellier c.s. (*Meer van waarde, Kwaliteitsimpuls en ontwikkelrichting voor het hoger sociaalagogisch onderwijs*) het volgende (conceptuele) over beroepsbeoefening sociaal werk gezegd: *de individuele oriëntatie, waarin begeleiding en (psychosociale) hulpverlening centraal staan, is de afgelopen decennia in de beroepsmatige taken van deze professionals voorop komen te staan. In het licht van actuele en te verwachten ontwikkelingen in het maatschappelijk domein waar het hso voor opleidt, neemt de noodzaak van een kanteling van perspectief ...toe de generieke toerusting van sociaal professionals moet toegespitst worden op handelen in aansluiting op de behoefte aan en het vermogen tot participatie en zelfregie van burgers, cliënten/zorgvragers*.

Deze aanbeveling van de Gezondheidsraad (2014) is inmiddels opgepakt in de richtinggevende notitie *De kennis- en onderzoeksagenda Sociaal Werk (2021)*, het resultaat van een breed samenwerkingsverband van: *Movisie, BPSW, Sociaal Werk Nederland, Lectorienplatform Sociaal Werk, Werkplaatsen Sociaal Domein, Divosa, verschillende gemeenten, verschillende welzijnsorganisaties, het ministerie van VWS, opleidingen voor Sociaal Werk in het Hbo en het Mbo, Tranzo (academische werkplaats Sociaal Werk), BVJong, DIVOSA, GGZ-Nederland, FCB, ACTIZ, Jeugdzorg Nederland, SAM, BCMB, buurtplein, Regieorgaan SIA, LOC, LSA, en verschillende ervaringsdeskundigen*⁷⁶.

Frans Spierings zegt over deze kennisagenda: *Dit proces van agendavorming is een uniek proces. In de afgelopen vijftien jaar is het vele malen getracht een kennisagenda sociaal werk te maken: bijv. in Welzijn Versterkt, etc. En dat is telkens weer mislukt, door onenigheid in de sector. Nu lijkt deze er toch te komen. Het gaat in deze agenda zowel om het werken aan macrovraagstukken als aan microvraagstukken als aan vorming van groepen en van organisaties*⁷⁷.

De Kennis- en Onderzoeksagenda is qua intentie niet direct van invloed op de bacheloropleiding. De agenda geeft richting aan het wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek naar de eigen aard van het beroep en

⁷⁴ Hooghiemstra & Van Pelt, *De Kennis- en Onderzoeksagenda Sociaal Werk*, 2020, Movisie.

⁷⁵ Landelijk Opleidingsdocument (2017), pagina 16.

⁷⁶ In het nawoord van de onderzoeksagenda wordt het volgende gesignaleerd: *Want hoe groot de betekenis van sociaal werk ook zou kunnen zijn voor urgente samenlevingsvraagstukken, zeker nu: het is ondertussen nog steeds een van de minst door onderzoek onderbouwde beroepen binnen het sociaal domein. En de kennis die ontwikkeld wordt is versnipperd. Kortom: de (wetenschappelijke) kennisfundering van het sociaal werk vraagt versterking*.

⁷⁷ Frans Spierings, notitie voor de projectgroep 1, 9 december 2020, pagina 1.

naar thema's van betekenis voor het sociaal functioneren van mensen en hun omgevingen. Dat laat onverlet dat de opleiding wel een inhoudelijke betekenis kan ontleen aan deze Kennis- en Onderzoeksagenda. Bijvoorbeeld kan ze kiezen om de genoemde onderzoeksthema's tot richtinggevend thema te maken van de leerwerk gemeenschappen. De vier thema's zijn bevorderen van: *sociale samenhang, inclusie, het gewone leven en laten klinken van de stem van de burger*.

1. Bevorderen van sociale samenhang. Professionals sociaal werk versterken veerkracht en samenredzaamheid, wat ten goede komt aan de sociale samenhang. Urgente vraagstukken die hierbij aansluiten en waarvoor sociaal werk onmisbaar is:
 - 1.1. Polarisatie, radicalisering en ondermijning.
 - 1.2. Leefbaarheid en veiligheid in buurten.
 - 1.3. Sociale isolatie.

De kernopgave van Professionals sociaal werk op dit werkgebied is: het leggen van verbindingen tussen (groepen) mensen die niet als vanzelf met elkaar in verbinding staan en overbruggen kloven en ongelijkheden die een bedreiging vormen voor het samen leven – met en voor elkaar in rechtvaardige instituties. Het gaat bij Professionals sociaal werk dus niet alleen om verbindingen tussen individuele burgers, maar ook tussen groepen burgers en tussen de leefwereld van burgers en de systeemwereld van maatschappelijke instellingen en instituties.
2. Bevorderen van Inclusie. Professionals sociaal werk spelen een cruciale rol om de beleids- en ook burgerwens om ondersteuning beter te laten 'aansluiten bij het gewone leven' (= versterking van de sociale basis). Urgente vraagstukken die hierbij aansluiten en waarvoor sociaal werk onmisbaar is:
 - 2.1. Armoede en schulden.
 - 2.2. Opeenstapeling van problemen.
 - 2.3. Mensen aan de rafelranden van de samenleving.

Professionals sociaal werk werken vanuit hun 'sociale opdracht' aan een samenleving waarin iedereen kan meedoen. Wel is het de specifieke opgave van Professionals sociaal werk om te werken aan inclusie op een manier die het individu recht doet. Sociaal werk richt zich op het versterken van de kwaliteit van leven van mensen en tegelijkertijd ook op het vergroten van de toegankelijkheid van de samenleving en instanties.
3. Versterken van het gewone leven. Professionals sociaal werk zoeken naar oplossingen die door cliënten en inwoners zelf worden aangedragen, die passen in hun leefwereld en bij hun eigen visie op kwaliteit van leven. Urgente vraagstukken die hierbij aansluiten en waarvoor sociaal werk onmisbaar is:
 - 3.1. Preventie.
 - 3.2. Versterken van informele netwerken

De specifieke opgave van Professionals sociaal werk bij het versterken van het gewone leven is om samen met burgers en hun sociale netwerken te zoeken naar mogelijkheden om de kwaliteit van het dagelijkse leven te versterken en te optimaliseren.
4. Door laten klinken van de stem van de burger/inwoner. Professionals sociaal werk zoeken naar oplossingen die door cliënten en inwoners zelf worden aangedragen, die passen in hun leefwereld en bij hun eigen visie op kwaliteit van leven. Urgente vraagstukken die hierbij aansluiten en waarvoor sociaal werk onmisbaar is:
 - 4.1. Eigen regie en autonomie burgers/cliënten.
 - 4.2. Participatie en inbrengen perspectief burger/cliënt in/bij besluitvorming.
 - 4.3. Stimuleren burgerinitiatieven.

Professionals sociaal werk dragen, volgens de experts, bij aan het laten door klinken van de 'stem van de burger' doordat zij mensen, groepen en gemeenschappen ondersteunen bij het kunnen vormgeven van het eigen leven en het uitoefenen van invloed, inspraak en zeggenschap. Tegelijkertijd zijn zij er op gericht om mensen bewust te laten worden van de normen en waarden van een democratische samenleving.

Bijlage 3

De profielspecifieke toevoegingen in de kennisbasis

Aanvullingen Kennisbasis Profiel Jeugd

1. Bouwsteen Beroep sociaal werk
 - 1.1. Pedagogische visies, ook internationaal
 - 1.2. Rechten van het kind (IVRK)
2. Bouwsteen Gebruikers sociaal werk
 - 2.1. Ouderschapstheorieën
 - 2.2. Ontwikkelingspsychologie
 - 2.3. (Ortho)pedagogiek
 - 2.4. Gezinspedagogiek, met name kennis over meervoudige loyaliteit, scheiding
 - 2.5. Basis onderwijspedagogiek
 - 2.6. Spel- en vrijetijdskunde
 - 2.7. Mediapedagogiek
 - 2.8. Ontwikkelingspsychopathologie
 - 2.9. Sociologie, met name visies op jeugd en opvoeden, jeugdculturen
 - 2.10. Criminologie, met name kennis over jeugdcriminaliteit
 - 2.11. Jeugdgezondheidszorg
 - 2.12. Kennis over seksualiteit, misbruik, risicogedrag
 - 2.13. Werken in gedwongen jeugdkader
3. Bouwsteen Werkwijzen sociaal werk
 - 3.1. Educatieve media en e-hulp
 - 3.2. Opvoed- en interventiedilemma's
 - 3.3. Communiceren met peuters, kleuters, kinderen, pubers, adolescenten
 - 3.4. Cliëntgestuurd werken met jeugdigen
 - 3.5. Effectieve jeugdinterventies (Nji)Richtlijnen Jeugdhulp
 - 3.6. Filosofie in relatie tot opgroeien en opvoeden (ethiek, zingeving, moraliteit, spiritualiteit)
4. Bouwsteen Maatschappelijke context sociaal werk
 - 4.1. (Pedagogische) civil society
 - 4.2. Jeugdparticipatie en eigen regie jeugd
 - 4.3. Gemeentelijk jeugdbeleid
 - 4.4. Wet bescherming persoonsgegevens
 - 4.5. Norm van de verantwoorde werktoedeling
 - 4.6. Recht en wet: jeugdwet, jeugdrecht, familierecht, jeugdstrafrecht, leerplicht, jeugdbeleid
 - 4.7. Kinderbeschermingsmaatregelen
5. Bouwsteen Onderzoek en innovatie sociaal werk
 - 5.1. Nieuwe wetenschappelijke inzichten ten aanzien van jeugd en opvoeden
 - 5.2. Nieuwe effectieve jeugdinterventies
 - 5.3. Methodologie van (participatief) jeugdonderzoek
 - 5.4. Ondernemerschap in de context van transformaties jeugdhulp
6. Bouwsteen Professionalisering sociaal werk
 - 6.1. Professionalisering Jeugdhulp
 - 6.2. Kwaliteitsregister Jeugd
 - 6.3. Beroepscode Jeugdzorgwerker/ beroepscode voor professionals in jeugdhulp
 - 6.4. Klachtrecht; Tuchtrect voor professionals in jeugdhulp
 - 6.5. Registratie en deskundigheidsbevordering

Aanvullingen Kennisbasis Profiel Welzijn en Samenleving

Het profiel Sociaal Werk – Welzijn en Samenleving heeft een aanvullende profielspecifieke kennisbasis, die hieronder geordend naar bouwsteen is weergegeven.

1. Bouwsteen Beroep sociaal werk
 - 1.1. gedragstheorieën, leertheorieën, netwerktheorieën, theorieën over de civil society;
 - 1.2. theorieën die de opdracht, doelen, methoden en rollen van sociaal werk – welzijn en samenleving analyseren;
 - 1.3. theorieën betreffende de geschiedenis en verschijningsvormen van lokaal sociaal werk.
2. Bouwsteen Werkwijzen sociaal werk
 - 2.1. kennis van methoden voor het verbinden van formele en informele netwerken en bevorderen van collectieve arrangementen;
 - 2.2. nieuwe digitale technologie voor het bevorderen van sociale cohesie (online netwerken) en mogelijkheden van Blended Treatment en eHealth;
 - 2.3. kennis van wet- en regelgeving zoals Wmo, Participatiewet, Zorgverzekeringswet, Jeugdwet, het personen- en familierecht, het strafrecht, de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen en de Algemene wet bestuursrecht;
 - 2.4. kennis van concrete voorzieningen in een werkgebied, lokale regelgeving en lokale procedures, formele en informele netwerken, hulpbronnen, sleutelfiguren, ‘gatekeepers’ bij voorzieningen en netwerken, de ontwikkeling van die voorzieningen, relaties tussen voorzieningen en netwerken en de aard van die relaties;
 - 2.5. veranderstrategieën, netwerkstrategieën, toerustingsstrategieën, beïnvloedingsstrategieën op individueel-, netwerk- en gemeenschapsniveau;
 - 2.6. direct aan de praktijk gerelateerde theorieën zoals theorieën over presentie, empowerment, activering, talentontwikkeling, motivatie, flow enzovoorts.
3. Bouwsteen Organisatie sociaal werk
 - 3.1. kennis van beleidsuitgangspunten, grondslagen voor gevoerd beleid, mogelijkheden voor beleidsbeïnvloeding;
 - 3.2. kennis over naastliggende disciplines binnen en buiten het sociale domein, hun taalgebruik, hun perspectief, hun wettelijke mogelijkheden en dergelijke, zoals van Professionals sociaal werk – zorg en Professionals sociaal werk – jeugd, medisch deskundigen, politie en justitie, onderwijs en volwassenen-educatie, medewerkers van huisvestings-organisaties, vertegenwoordigers van religieuze of etnische groeperingen;
 - 3.3. kennis van categoriaal en/of ingebouwd sociaal werk in bijvoorbeeld profit- en non-profit organisaties.
4. Bouwsteen Professionalisering sociaal werk
 - 4.1. kennis van sociaal en/of sociaal-cultureel ondernemerschap en andere vormen van professionele innovatie.

Aanvullingen Kennisbasis Profiel Zorg

1. Bouwsteen Gebruikers sociaal werk
 - 1.1. medische basiskennis: erfelijkheid, brein, stress, gezonde leefstijl, voeding, genotmiddelen, seksualiteit en dergelijke;
 - 1.2. handicaps en chronische ziekten: verstandelijke beperkingen, niet aangeboren hersenletsel, zintuiglijke beperkingen, meervoudige beperkingen, epilepsie;
 - 1.3. psychopathologie;
 - 1.4. verslaving;
 - 1.5. ontwikkelingsstoornissen;
 - 1.6. algemene geneesmiddelenleer;
 - 1.7. psychofarmaca;
 - 1.8. lichamelijke, psychische, sociale en maatschappelijk aspecten van veroudering;
 - 1.9. de-stigmatisering;
 - 1.10. verklaringsmodellen: medisch model, biopsychosociaal model, algemene systeemtheorie, kwetsbaarheid -stressmodel.
 - 1.11. drang en dwang (BOPZ);
 - 1.12. strafrecht en tbs.
2. Bouwsteen Werkwijzen sociaal werk
 - 2.1. herstel en herstelondersteunende zorg;
 - 2.2. illness management and recovery;
 - 2.3. rehabilitatiemethodieken;
 - 2.4. creatief agogisch werken in de zorg;
 - 2.5. communicatietechnieken;
 - 2.6. empowerment, zelfregie, eigen kracht;
 - 2.7. ondersteuning mantelzorg;
 - 2.8. conflict- en agressiehantering;
 - 2.9. werken met groepen (leefklimaat, therapeutisch milieu, lotgenotengroepen);
 - 2.10. psycho-educatie;
 - 2.11. ervaringsdeskundigheid;
 - 2.12. motiverende gespreksvoering;
 - 2.13. werken in gedwongen kader;
 - 2.14. outreachend werken;
 - 2.15. ICF, DSM 5, biopsychosociaal model enzovoort.
3. Bouwsteen Organisatie sociaal werk
 - 3.1. organisatie van de ggz;
 - 3.2. organisatie van de gehandicaptenzorg;
 - 3.3. organisatie van de ouderenzorg.
4. Bouwsteen Maatschappelijke context sociaal werk
 - 4.1. sociale ongelijkheid gezond/ziek;
 - 4.2. inclusie/exclusie, stigmatiseringstheorieën;
 - 4.3. definitie van gezondheid (Huber).
5. Bouwsteen Professionalisering sociaal werk
 - 5.1. positionering van de ggz-agoog;
 - 5.2. positionering van de Beroepskracht gehandicaptenzorg op D-niveau.

Bijlage 4

De niveau-indicaties van de leerresultaten

Niveau-indicaties Ad en HBO-bachelor zijn overgenomen uit het Netherlands Qualification Framework, ze zijn geordend volgens het systeem van het Landelijk opleidingsdocument (2017). De bepalingen voor de master zijn overgenomen uit het Landelijk opleidingsdocument (2017).

	Ad (NLQF 5)	HBO-Bachelorniveau (NLQF 6)	HBO-Masterniveau
DD: Kennis & Inzicht HBO Standaard: Theoretische basis	<p>Bezit ruime, verdiepte en/of gespecialiseerde kennis van het beroep.</p> <p>Bezit gedetailleerde kennis van enkele beroeps domeinen en begrip van een beperkte reeks van basistheorieën, principes en concepten.</p> <p>Bezit beperkte kennis en begrip van enkele belangrijke actuele onderwerpen, problemen en/of specialismen gerelateerd aan het beroep.</p>	<p>Bezit gevorderde, gespecialiseerde kennis van, en kritisch inzicht in, theorieën en concepten van het beroep.</p> <p>Bezit brede, geïntegreerde kennis en begrip van de omvang van de belangrijkste gebieden en grenzen van het beroep.</p> <p>Bezit kennis en begrip van enkele belangrijke actuele problemen, onderwerpen en specialismen gerelateerd aan het beroep,</p> <p>Onderzoekt, achterhaalt en genereert zo nodig zelf praktijkkennis, ten behoeve van de concrete sociale vraagstukken, soms ook met een grotere reikwijdte.</p> <p>Vergewist zich ervan dat recente (internationale) ontwikkelingen van kennisontwikkeling binnen zijn vakgebied meegenomen worden bij aanpak van problemen.</p>	<p>Heeft aantoonbare gespecialiseerde, geavanceerde kennis en inzicht die gebaseerd zijn op het niveau van bachelor, die dit niveau overtreffen en/of verdiepen, en die een basis/kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of het toepassen van ideeën, vaak in onderzoekverband.</p>
DD: Toepassen van kennis en inzicht	<p>Reproduceert en analyseert kennis met het oog op toepassing.</p> <p>Kan een gegeven concreet sociaal vraagstuk volgens gekende methoden en instructies flexibel en inventief oplossen, kan een gegeven productopdracht analyseren en vervolgens uitvoeren.</p> <p>Analyseert zelf resultaten van praktijkonderzoek.</p>	<p>Reproduceert en analyseert de kennis en past deze toe, ook in andere contexten zodanig dat dit een professionele benadering in beroep laat zien.</p> <p>Past gespecialiseerde, waar- onder kritisch-analytische vaardigheden, toe op de uitkomsten van toegepast onderzoek.</p> <p>Stelt argumentaties op en verdiept die. Evalueert en combineert kennis en inzichten uit een specifiek domein kritisch. Signaleert beperkingen van eigen kennis van de beroepspraktijk en/of bestaande kennis in het kennisdomein en onderneemt actie. Analyseert kritisch, complexe beroepstaken en voert deze uit.</p>	<p>Past kennis, inzicht en probleemoplossende vermogens toe in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere en interdisciplinaire/interprofessionele context die gerelateerd is aan het vakgebied. Is in staat om kennis te integreren en met complexe vraagstukken/situaties om te gaan.</p>

	Ad (NLQF 5)	HBO-Bachelorniveau (NLQF 6)	HBO-Masterniveau
Standaard: Onderzoekend Vermogen	Verkrijgt, verwerkt, combineert en analyseert ruime, verdiepte en gedetailleerde informatie en een beperkte reeks van basistheorieën, principes en concepten, van en gerelateerd aan enkele beroepen evenals beperkte informatie over enkele belangrijke actuele onderwerpen gerelateerd aan het beroep en geeft deze informatie weer.	Brengt, met begeleiding, een toegepast onderzoek op basis van methodologische kennis tot een goed einde. Verzamelt en analyseert op een verantwoorde, kritische manier brede, verdiepte en gedetailleerde beroeps gerelateerde informatie over een beperkte reeks van basistheorieën, principes en concepten van en gerelateerd aan een beroep evenals beperkte informatie over belangrijke huidige problemen, onderwerpen en specialismen gerelateerd aan het beroep en geeft deze informatie weer.	Uitvoeren van op toepassing van kennis gericht onderzoek, waarin complexe problemen worden geanalyseerd, mede met behulp van kennis voortkomend uit fundamenteel onderzoek. Stelt en definieert problemen en vertaalt deze in onderzoeksvragen. Vertaalt onderzoeksresultaten in praktische toepassingen, succesvolle innovaties, nieuwe methoden, technieken en beroepsontwikkeling.
DD: Oordeelsvorming HBO Standaard: Professioneel vakmanschap	Identificeert en analyseert complexe en onvoorspelbare problemen, in de beroepspraktijk en lost deze op creatieve, flexibele en inventieve wijze op door gegevens te identificeren en te gebruiken.	Identificeert en analyseert complexe en onvoorspelbare problemen in de beroepspraktijk en lost deze op tactische, strategische en creatieve wijze op door gegevens te identificeren en te gebruiken.	Formuleert oordelen en neemt besluiten op grond van onvolledige of beperkte informatie, neemt/draagt daarbij de sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheid, die is verbonden aan de uitvoering van de besluiten.
DD: Communiceren	Communiqueert doelgericht op basis van in de context en beroepspraktijk geldende conventies met gelijken, collega's leidinggevend en of relevante derden. Past de communicatie aan het doel en de doelgroep aan.	Communiqueert doelgericht op basis van in de context en beroepspraktijk geldende conventies met gelijken, collega's, specialisten, niet specialisten, leidinggevend en/of relevante derden in de beroepsmatige gemeenschap. Past de communicatie aan het doel en de doelgroep aan.	Brengt conclusies, de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over op een publiek van specialisten en niet-specialisten.
DD: Leren	Ontwikkelt zich op eigen initiatief, door middel van zelfreflectie en zelfbeoordeling van eigen(ler)resultaten, en vraagt waar nodig begeleiding.	Ontwikkelt zich op eigen initiatief door middel van zelfreflectie en zelfbeoordeling van eigen (leer)resultaten.	Toont leervaardigheden die hem in staat stellen grotendeels zelfgestuurd en autonoom te werken aan professionaliteit binnen een complexe en onvoorspelbare context waarbij kwaliteitsaspecten leidend zijn.

	Ad (NLQF 5)	HBO-Bachelorniveau (NLQF 6)	HBO-Masterniveau
Maatschappelijke Verantwoordelijkheid	<p>Werkt samen in onbekende wisselende leef- en/of werk-omgeving, ook internationaal met gelijken, collega's, leidinggevend en relevante derden.</p> <p>Draagt verantwoordelijkheid voor resultaten van eigen activiteiten, werk en/of studie. Draagt gedeelde verantwoordelijkheid voor het resultaat van activiteiten en werk van anderen en voor het aansturen van onvoorspelbare processen.</p>	<p>Werkt samen in onbekende wisselende leef- en/of werk-omgeving, ook internationaal met gelijken, collega's, specialisten, niet-specialisten, leidinggevend en relevante derden.</p> <p>Draagt verantwoordelijkheid voor resultaten van eigen activiteiten, werk en/of studie en voor het resultaat van het werk van anderen.</p> <p>Draagt gedeelde verantwoordelijkheid voor aansturen van onvoorspelbare processen en de professionele ontwikkeling van personen en groepen.</p> <p>Verzamelt en interpreteert relevante gegevens met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaalmaatschappelijk, beroepsmatige, wetenschappelijke of ethische aspecten.</p>	<p>Integreert kennis vanuit verschillende disciplines en weet vraagstukken vanuit verschillende invalshoeken te benaderen. Is daarbij kritisch ten aanzien van geboekte resultaten en gebruikte oplossingsmethoden waarbij reflectie op - en omgaan met ethische en normatieve vraagstukken centraal staan. Neemt hierin regie en verantwoordelijkheid.</p>

Bijlage 5

Conversietabel leerresultaten

De onderstaande tabel is de zuivere conversietabel die begin maart 2021 is opgeleverd. In de definitieve versie, zoals opgenomen onder paragraaf 2.1.1, is de ingekleurde tekst weer teruggebracht naar de kwalificaties van het Landelijke Opleidingsdocument (enkele minimale tekstuele details daargelaten) en zijn de inkleuringen omgezet naar detailuitwerkingen per kwalificatie. Op basis van voortschrijdend inzicht zijn enkele specificaties toegevoegd aan de detailuitwerkingen (Rotterdamse thema's, enkele accenten uit het oorspronkelijke beroepsbeeld).

Kerntaak <i>Conform LOD</i>	Competentie <i>Conform ISO</i>	Kwalificatie <i>Conform LOD</i>	Inkleuring vanuit opleidingsprofiel SW Hogeschool Rotterdam
Bevorderen van sociaal functioneren van mensen en hun sociale context	De Social Worker informeert zich	Professionals sociaal werk benaderen mensen en hun sociale contexten en laten zich benaderen. Professionals sociaal werk zijn 'present', ze maken contact mogelijk via verschillende kanalen en vangen signalen op.	Professionals sociaal werk stellen zich open en benaderen mensen in hun sociale context en laten zich benaderen. Professionals sociaal werk zijn 'present' in de grootstedelijke context; ze informeren zich vanuit een brede, integrale, blik, ze maken contact mogelijk via verschillende kanalen en vangen signalen op. Professionals sociaal werk betrekken (kwetsbare) mensen en hun netwerk actief bij vraagstukken, zodat er samen gezocht wordt naar structurele oplossingen.
		Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun primaire leefomgeving op methodische wijze, evidence based of practice based. Ze doen dit wederkerig en in samenspraak, gericht op zelfregie en participatie. Ze letten op de veiligheid van kinderen en jongeren.	Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun primaire leefomgeving op methodische wijze, evidence informed. Ze doen dit op dialogische wijze (wederkerig en in samenspraak), gericht op relationele autonomie (samenredzaamheid) en participatie en hebben daarbij oog voor veiligheid. Ze zijn gericht op duurzame verandering, op meerdere leefgebieden van mensen.
	De Social Worker intervineert	Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun netwerken op methodische wijze, evidence based of practice based. Zij doen dit wederkerig en in samenspraak. Zij nemen daarbij het eigen karakter en handlingsvermogen van mensen en netwerken in acht.	Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun netwerken op methodische wijze, evidence informed. Ze doen dit op dialogische wijze (wederkerig en in samenspraak). Zij wegen daarbij altijd de belangen af, de krachten en talenten van individuele mensen en hun netwerk. Zij zijn sensitief en erkennen diversiteit qua culturele achtergrond, religie, sociaaleconomische klasse, gezins-samenstelling, fysieke en mentale mogelijkheden, seksuele geaardheid e.d.

Kerntaak <i>Conform LOD</i>	Competentie <i>Conform ISO</i>	Kwalificatie <i>Conform LOD</i>	Inkleuring vanuit opleidingsprofiel SW Hogeschool Rotterdam
		Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun gemeenschappen op methodische wijze, evidence based of practice based. Zij richten zich op versterken van sociale cohesie en inbedding, de ontwikkeling van collectieve arrangementen, rechtvaardigheid, rechtsgelijkheid, kansengelijkheid, sociale veiligheid, sociale duurzaamheid, sociale innovatie en bevorderen van sociaal beleid.	Professionals sociaal werk bevorderen sociaal functioneren van mensen en hun gemeenschappen op methodische wijze, evidence informed. Zij zijn present en richten zich op versterken van sociale cohesie, inclusie en inbedding in een grootstedelijke context, de ontwikkeling van collectieve arrangementen, rechtvaardigheid, rechtsgelijkheid, kansengelijkheid, sociale veiligheid, sociale duurzaamheid, sociale innovatie en bevorderen van sociaal beleid.
	De Social Worker werkt samen en handelt duurzaam	Professionals sociaal werk voeren effectieve regie ten aanzien van bijvoorbeeld indicatie, verwerving en inzet van middelen en inzet van professionals sociaal werk en andere betrokken professionals in specifieke gevallen. Ze werken transparant, resultaatgericht en efficiënt en onderscheiden output en outcome.	Professionals sociaal werk voeren effectieve regie ten aanzien van bijvoorbeeld indicatie, verwerving en inzet van middelen en inzet van en samenspel tussen professionals sociaal werk en andere betrokken professionals of het netwerk in specifieke gevallen. Ze werken transparant, resultaatgericht en efficiënt en onderscheiden output en outcome.
Versterken van de organisatorische verbanden waarbinnen sociaal werk plaatsvindt.		Professionals sociaal werk dragen bij aan interdisciplinaire en interprofessionele samenwerking binnen of tussen (professionele) netwerken. Dat doen ze op zodanige wijze dat mensen, netwerken en gemeenschappen hun eigen doelstellingen kunnen halen.	Professionals sociaal werk dragen bij aan interdisciplinaire en interprofessionele samenwerking binnen of tussen (professionele) veerkrachtige netwerken. Zij ondersteunen samenwerkingsrelaties om een integrale en doelmatige aanpak te realiseren. Dat doen ze op zodanige wijze dat mensen, netwerken en gemeenschappen hun eigen doelstellingen kunnen halen.
	De Social Worker is innovatief en ondernemend	Professionals sociaal werk opereren actief en ondernemend. Ze dragen bij aan de voortgang van teamwerk, communiceren wat er moet gebeuren aan teamleden, dragen bij aan opdrachtverwerving bij aanbestedingen en zetten onderwerpen op de agenda bij opdrachtgevers. Ze opereren soms ook zelf als sociaal ondernemer.	Professionals sociaal werk opereren actief en ondernemend. Ze dragen bij aan de voortgang van teamwerk, communiceren wat er moet gebeuren aan teamleden, dragen bij aan opdrachtverwerving bij aanbestedingen en zetten onderwerpen op de agenda bij opdrachtgevers. Ze opereren soms ook zelf als sociaal ondernemer. Zij creëren nieuwe mogelijkheden met (kwetsbare) mensen, netwerken, organisaties en professionals.

Kerntaak <i>Conform LOD</i>	Competentie <i>Conform ISO</i>	Kwalificatie <i>Conform LOD</i>	Inkeuring vanuit opleidingsprofiel SW Hogeschool Rotterdam
Bevorderen van de eigen professionaliteit en de ontwikkeling van het beroep.	De Social Worker profileert zichzelf en het beroep	Professionals sociaal werk leren van hun ervaringen door steeds te reflecteren op hun eigen professioneel handelen. Zo ontwikkelen zij zichzelf als professional en vernieuwen zij de beroepspraktijk.	Professionals sociaal werk leren van hun ervaringen door steeds te reflecteren op hun eigen professioneel handelen. Zo ontwikkelen zij zichzelf als professional, onderhouden en bevorderen zij de eigen deskundigheid en vernieuwen zij de beroepspraktijk in een (inter)nationale context. Zij hebben daarbij zelfkennis en weten de eigen grenzen te bewaken.
Bevorderen van de eigen professionaliteit en de ontwikkeling van het beroep.	De Social Worker profileert zichzelf en het beroep	Professionals sociaal werk hebben een onderzoekende houding. Ze hebben het vermogen om kennis uit onderzoek van anderen toe te passen en om zelf praktijkgericht onderzoek te doen. Zij zijn in staat om de resultaten van onderzoek te vertalen naar innovatie van de beroepspraktijk.	Professionals sociaal werk hebben een onderzoekende houding. Ze hebben het vermogen om kennis uit onderzoek van anderen toe te passen en om zelf praktijkgericht onderzoek te doen. Zij zijn in staat om de resultaten van onderzoek te vertalen naar innovatie van de beroepspraktijk. Zij maken effecten zichtbaar en leren van deze ervaringen. Daarnaast weten zij het beroep van social worker te positioneren en de meerwaarde hiervan kenbaar te maken.
Bevorderen van de eigen professionaliteit en de ontwikkeling van het beroep.	De Social Worker profileert zichzelf en het beroep	Professionals sociaal werk maken ethische afwegingen met gebruikmaking van (inter-)nationale beroepscodes, ze maken gebruik van hun discretionaire ruimte en brengen hun ethische afwegingen over het voetlicht bij de verschillende betrokkenen. Professionals sociaal werk handelen kritisch reflecterend en zijn gericht op duurzame werking van hun professionele handelen.	Professionals sociaal werk maken ethische afwegingen met gebruikmaking van (inter-)nationale beroepscodes, ze maken gebruik van hun discretionaire ruimte en brengen hun ethische afwegingen over het voetlicht bij de verschillende betrokkenen. Professionals sociaal werk handelen kritisch reflecterend en zijn gericht op duurzame werking van hun professionele handelen.